

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Kaja Teder

IDASETU SÕNAVARA

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Karl Pajusalu

TARTU 2013

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Ülevaade Setumaa kujunemisest ja keelest.....	7
1.1. Ajalugu	7
1.2. Setud	8
1.3. Setu keel/murre	9
1.3.1. Setu murrakurühma määratlemine	9
1.3.2. Setu murrakurühma tähtsamaid erijooni	10
1.3.3. Setu murrakurühma sisemine liigendus	11
1.4. Idasetu mõistest. Külad.....	12
2. Idasetu sõnade päritolust	16
2.1. Substantiivid.....	17
2.1.1. Omatüved	17
2.1.2. Laentüved.....	17
2.2. Adjektiivid	20
2.2.1. Omatüved	20
2.2.2. Laentüved.....	20
2.3. Adverbid.....	22
2.3.1. Omatüved	22
2.3.2. Laentüved.....	22
2.4. Verbid.....	23
2.4.1. Omatüved	23
2.4.2. Laentüved.....	23
3. Sõnade struktuuri analüüs	25
3.1. Substantiivid.....	25
3.1.1. Lihttüved	25
3.1.2. Liitsõnad	25

3.1.3. Substantiivituletus	26
3.2. Adjektiivid	31
3.2.1. Lihttüved	31
3.2.2. Liittüved	31
3.2.3. Adjektiivituletus	31
3.3. Adverbid	35
3.3.1. Liittüved	35
3.3.2. Adverbituletus.....	35
3.4. Verbid.....	39
3.4.1. Otsetuletus.....	39
3.4.2. Liitsõnad	39
3.4.3. Verbituletus.....	39
4. Kokkuvõte	45
Kirjandus	48
The Eastern Setu vocabulary. Summary	50
Lisa	52
Idasetu sõnade loetelu tähenduste, näitelause ja päritoluga	52

Sissejuhatus

Setud on oma eripärasest elupaigast ja ajaloost tingituna moodustanud omapärase rahvastikurühma, mis erineb suuresti muust Eesti elanikkonnast nii keele kui kultuuri poolest. Selles kultuuris on püsima jäänud arhailised jooned, kuid samas on üle võetud ka erinevaid kombeid naabritel.

Setu keelt on mõjutanud paljud tegurid, näiteks eraldatus ülejäänust Eestist ja tihedam suhtlemine idanaabritega. Seetõttu uuringi oma töös just idasetu sõnavara. Idasetu all pean silmas seda Setumaa ala, mis on jäänud praeguseks Eesti piiri taha, Venemaale. Vaadeldud on sõnavara nii Setu küladest, mis jäävad Petserist ida poole, kui ka lõunapoolsetest küladest, mis ka jäävad praegu Venemaa alale.

Minu bakalaureusetöö eesmärkideks on selgitada välja, kas ja kui palju on mõjutanud idasetu sõnavara vene keel, kas idasetu sõnavara erineb teiste Setumaa piirkondade sõnavarast, ja leida huvitavaid omatüvesid, mis on eripärased just idasetule, st pole mujal tuntud ja pole ka laentüved. Samuti analüüsin sõnu tuletusliidete põhised, et eristada enam kasutatavad ja omapärasemad liited.

Varasemad uurimused sellel teemal puuduvad, sellepärast püüab käesolev töö täita suuremat tühikut uurimisloos. Siiski on tähtsad ja märkimisväärsed kolm sõnaraamatut, kus on käsitletud idasetu sõnavara, kuid seda siiski vähesel määral. Esimeseks trükist ilmunud seto sõnaraamatuks on Julius Mägiste "Seto sõnastik" (toim. Mariko Faster), mille andis välja Võru Instituut 2007. aastal. See sõnastik oli Mägistel mõeldud setu tekstide ("Setukaistekstejä", Helsinki 1977) sõnavara kommenteeriva lisana ja seepärast on seal vähe märksõnu, ainult umbes 800. Ometi leidub selles väärtuslikke sõnu ja tähelepanekuid.

Trükitud sõnaraamatutest sisaldab kõige rohkem setu sõnu "Vanapärase Võru murde sõnaraamat" (Tallinn 2011), mille on koostanud Inge Käsi. Mainitud sõnaraamat koondab Helle Keema talletatud keeleainest. Selles sõnaraamatus on toodud kõigi sõnade täpsed levikuandmed ja setu sõnad on hästi leitavad. Sõnade ja näitelauseste levikuandmeid esitatakse isegi külade kaupa. Kahjuks see sõnaraamat ei keskendu setu

sõnadele ega hõlma kõigi setu nulkade keelt, setu sõnavara on toodud võro murrakute kõrval. Seetõttu leiab sellest sõnaraamatust ka idasetu sõnu väga vähe.

Kolmandaks setu sõnu sisaldavaks sõnaraamatuks on Võru Instituudi poolt välja antud ”Võro-eesti sõnaraamat” (toim. Sulev Iva, 2002). Kahjuks pole seal aga setu sõnad võro sõnadest eristatud.

Käesolevas töös on uurimisaineks 290 setu sõna. Töö ainekust sain „Väikese murdesõnastiku“ (VMS 1982, 1989) elektroonilisest andmebaasist (portaal.eki.ee/dict/vms). VMS sisaldab murdesõnu kõikidelt murdealadelt, põhinedes mitmel sõnavara originaalkogul. VMSi sõnaartikkel sisaldab märksõna, mis on sageli koos murdevariantidega, selle levikuandmeid (kihelkondliku täpsusega) ja enamasti ka tähendust või viidet tähenduspiirkonnale. (VMS: 5, 6) Filtreerisin välja ainult setu sõnad ning neid oli kokku 1574. Järgnevalt tuli määrata nende sõnade täpsem kasutusala, selleks kasutasin Eesti Keele Instituudis olevat eesti murrete koondkartoteeki.

Oma töös analüüsisin 290 idasetu sõna, mida on kasutatud Venemaa-poolsetes setu külades. Idasetu all olen käsitlenud traditsioonilisest laiemat piirkonna, kuid siiski lähtusin sellest, et valitud külad jääksid Setumaa kaardilt vaadates just ida poole. Valisin välja 14 järgmist küla: Vilo, Lõkova, Herkova, Kosselka, Alaotsa, Keera, Kolossova, Pokalodova, Olohovka, Unkavitsa, Truba, Vasilde, Nudretsova ja Kolovina. Kõige rohkem on sõnu Vilost, Lõkovast, Herkovast ja Kosselkast.

Kõik sõnad jagasin vastavalt sõnaliigile (substantiivid, adjektiivid, adverbid ja verbid) rühmadeks ning esimeses peatükis on igas rühmas välja toodud huvitavamaid omatüvesid ja laentüved. Omatüved on tüved, millele ei ole leitud laenuallikat ja millel enamasti on vasteid sugulaskeeltes (EMS). Sõnade päritolu määramiseks kasutasin „Eesti etümoloogiasõnaraamatut“ (2012). Samuti oli siinkohal abiks ”Võro-eesti sõnaraamat” (VES). Igas sõnarühmas on välja toodud vene laensõnad, mille määramiseks kasutasin Mari Musta raamatut „Vene laensõnad eesti murretes“ (2000). Iga analüüsitava sõna järel on märgitud ka häälikulised variandid, kui see on võimalik. Teises peatükis on analüüsitud vastavalt sõnaliigile sõnade struktuuri, välja on toodud lihttüved, liittüved ja tuletised. Selles olid suureks abiks Reet Kasiku raamatud „Eesti

keele sõnatuletus“ (1996) ja „Komplekssete sõnade struktuur“ (2013). Töö lõpetab uurimistulemusi üldistav kokkuvõte.

1. Ülevaade Setumaa kujunemisest ja keelest

1.1. Ajalugu

Alates 13. sajandi vallutussõdadest on Setumaa läänepiiriks olnud kesk- ja uusagse Liivimaa idapiir. Lääne pool, Liivimaal oli teine riik ja teiseusuline rahvas. Idapiiri on aga palju raskem määratleda. Eestis on Setumaad samastatud sõdadevahelise Eesti Vabariigi Petseri maakonnaga, mille alla jäi nii setu kui ka vene alasid. Kuid on arvatud ka, et Setumaa on läänemeresoomlaste ajalooline asuala. Pole selge, kus võib veel kõnelda setude esivanematest, ja kus algavad hoopis teised läänemeresoome hõimud ja millise ajani olid praeguseks venekeelse asustusega alad veel läänemeresoomelised. Muinas- ja keskaegset arheoloogilist materjali saab tõlgendada mitmeti ja ka kirjalikest allikatest pole võimalik saada kindlat vastust kuni 19. sajandi keskpaigani. Aga ikkagi võib väita, et ida- ja kirdepoolsete hõimlaste asula on olnud läbi aegade tihedalt seotud Setumaaga.

Kindlasti ei paiknenud Setumaa idapoolne piir enne 1920. aastat Tartu rahulepinguga määratud Eesti ja Venemaa vahelisel piiril, ei ole teada, kas setud ise üldse sealpool mingit piiri tajusid. Setud elasid venelastega vennalikult koos – mõlemad olid Vene alamad, käisid samades kirikutes ja matsid ka surnuid samadele kalmistutele. Setude ja venelaste kokkupuutealadel võis keele- ja kultuuripiir olla üsna hajus ning see muutus aja jooksul mõlemas suunas. Etnilisele identiteedile hakati suuremat tähelepanu pöörama alles alates 19. sajandist. Seda arvestades on muinas- ja keskajal veel vara rääkida setudest. (Valk jt 2009: 4–5)

Palju rohkem on teada nende esivanemateks olnud läänemeresoomlastest, keda on Vene leetopissides tšuudideks nimetatud, varauusaegses ja hilisemas vene keeles on neid kutsutud ka tšuhhoonetsiteks või tšuhnaadeks. Nimetust *Setumaa* on nii muinas- kui ka kesk- ja varauusaja puhul kasutatud tinglikult, sest vanimad andmed sõna *seto* kasutamise kohta on teada alles 19. sajandi keskpaigast. Tegu on moodsa terminiga,

millega on hea ühesõnaliselt kokku võtta piirkonda Pihkva järvest lõunas ja ajaloolise Liivimaa idapiirist ida pool.

Setumaa kunagine piir lõuna või edela suunas (Laura ja Aluksne tee ümbruses) on sama ebaselge kui idapiir. Kuigi Setumaa edelaosa on samuti olnud viimastel sajanditel venekeelne, ulatus kunagi läänemeresoome asuala üle praeguse Läti piiri lõunasse.

Setumaa on väike. Sada aastat tagasi oli setusid veel ligi 15 000, tänaseks on neid alles jäänud vähem kui kolmandik. Paljud on tulnud elama Eestisse, seda eriti Setumaa idaosast. Sellest hoolimata püsib Setumaa rahvaste ja kultuuride piirialadel selgelt omapärasena juba palju sajandeid. (Valk jt 2009: 5–7)

1.2. Setud

Setud või setukesed (ka *setod*, setu keeles *setoq* või *setokõsõq*) on eestlaste etniline rühm, kelle põline elukoht on Kagu-Eestis Setumaal. Setud on enamjaolt õigeusklikud, kuid on säilinud ka paganlikke uskumusi. Pärast 1991. aastat jäi osa setusid Venemaa poolele riigipiiri Petseri rajooni.

Kõige kagupoolsemaid lõunaeeesti murde rääkijaid hakati setudeks kutsuma alles 19. sajandil. Varem teati neid kui Pihkva eestlasi, sest setukesed elasid aastasadu Pihkva vürstiriigi, hilisema Pihkva kubermangu piirides. (Pajusalu jt 2009: 187)

Setud on rahvas, kes on esivanemate vana usku, arvamisi, kombeid ja tavasid palju rohkem oma igapäeva elus alles hoidnud kui teised eestlased tänapäeval. Vanad laulud ja jutud, mis on mujal Eestis jäänud suures hulgas ainult ajalukku, on setudel veel praegugi alles ja vanemad inimesed kasutavad neid ka igapäevases elus. Setud ja nende esivanemate mälestused on lahutamatud. Setude rahvakunstirikkus on imetlusväärne, Eestis on vähe piirkondi, kus on nii arhailist, nii omapärast ja rikkalikku folkloristlikku, etnograafilist ja keelelist ainet. (Reissar 1996: 70)

1.3. Setu keel/murre

Setu murrak on teiste lõunaeesti murrete seas eriline, sest ajalooliselt on Setumaa olnud eesti ja vene asustuse piirialaks. See on põhjuseks, miks on Setu murrakus säilinud arhailised keelejooned, ja on tinginud ka selle, et Setu on tunda suurt vene keele mõju, mis avaldub eelkõige rohketes vene laensõnades. Laenud on enamasti sobitunud lõunaeestilisse morfoloogiasüsteemi. Setu murrakurühm kuulub Võru murde idarühma ja kuna ala on suur, siis esineb selles erinevat keelekasutust. (Toomsalu 1995: 9,11)

1.3.1. Setu murrakurühma määratlemine

Setumaa on viimastel aastasadadel olnud segaasustusega ala, setu külad on paiknenud vene ja lõunas ka läti külade vahel. Setumaa keskuseks oli Petseri ja selle ümber oli Venemaalt toodud teiskeelsete külasid palju. Slaavlastest naabritel oli tugev mõju nii setude kommete, identiteedi kui ka keele kujunemisele. Setude häälduses ja sõnavaras on tugevaid mõjutusi kohalikest vene murrettest, samas on setudel säilinud palju arhailist rahvakultuurist ja ka vene keelest.

Eesti dialektoloogias on üks keerukamaid küsimusi alati olnud võru ja setu keeleline vahekord. Nende olulisemad murdeerinevused on üldises hääldusbaasis ning mõningates kõnes sagedasti kasutatavates sõnavormides, need vormid on muutunud sotsiolingvistilisteks markeriteks (st vormideks, mis osutavad identiteeti). Näiteks võru murdes on *häste* 'hästi', *egä* 'iga', *jaoss* 'jaoks', setu aga *höste*, *õga*, *jaost* jne.

Kuid murdeerinevuste koguhulka jälgides jääb Võru ja Setu vaheline piir selgelt nõrgemaks kui Tartu ja Võru murde vaheline. Üheks põhjuseks võib K. Pajusalu järgi olla see, et neis uurimustes on juba alates Saarestest (1932) võetud arvesse just eesti murdeala laiemalt jagavaid erijooni, mitte aga kitsamalt Setule omaseid keelenähtusi. Setu ja Võru grammatilise põhistruktuuri suur sarnasus on siiski ilmselge. (Pajusalu jt 2009: 187)

1.3.2. Setu murrakurühma tähtsamaid erijooni

Kõige märgatavamad on Setu erijooned häälduses, need on sarnased setude naaberkülades kõneldava vene murde hääldusjoontega.

Väga tugevalt tuleb esile nn venepärane palatalisatsioon, mille puhul palataliseeritud konsonandi järel kuulub *j*-laadne häälik, nt *tek̄* 'tegi', *kaŋval* 'kaval'.

Tavapärasele vokaalharmoniale lisaks esineb sõnades silbiharmonia, seepärast muutuvad vokaalid palataliseeritud konsonantide järel eespoolseks, nt *karà* 'karja', *vil'à* 'vilja'.

Ainukesena eesti murretest võib Setus (ja keelesaartel) märgata helilisi klusiile, sibilanti ja afrikaati, eriti vokaalide jm heliliste häälikute vahel, nt *hobèze* 'hobuse', *küdzi* 'küpsetas'. Kuid sõna algul ja ka mujal on need häälikud sarnaselt Võru murdega poolhelilised. (Pajusalu jt 2009: 188–189)

Tagavokaalsetes sõnades esineb nn venepärane tagapoolne *л*, nt *halù* 'valu', *palas* 'põleb'.

h on Setus väga tugev ja esineb kõigis positsioonides. Sõna lõpul asendab *h* tihti algupärase kõrisulghääliku, nt *külh* 'küll', *meŋteh* 'mõte'.

Mõned sagedased funktsionaalsõnad on Setus muutunud tagavokaalseteks, nt *ar'* 'ära', *et* 'et'.

Setu murrakut ülejäänust Võru murdest eristavaid grammatilisi jooni on vähe. Morfoloogias on kõige märkimisväärsemaks erijoneks Setu *st*-tunnuseline saava käände lõpp, nt *kinäst* 'kenaks', *tširgust* 'linnuks'. Setu reeglipärane tagaeitus on süntaksi olulisim erijoon, põhiverbile järgnev eitusvorm on enamasti muutunud kliitikuks, nt *taha* ̀s 'ei tahtnud', *tohi* ̀i 'ei tohi'.

Setu sõnavara iseloomulikumaks jooneks on vene laensõnade rohkus, nt *hiitra* 'kaval', *paaba* 'vana naine', *tsasson* 'külakabel'. (Pajusalu jt 2009: 189)

1.3.3. Setu murrakurühma sisemine liigendus

Setude ala on ajalooliselt jagunenud 12 külade rühmaks, setud ise nimetavad neid rühmi nulkadeks. Kõigi nulkade murdepruugis on erinevusi, seega võib ühe nulga keelt pidada üheks setu murrakuks.

Suuremaid erinevusi võib näha põhja-, lääne- ja idasetu murrakute vahel. Põhjasetu alaks on Mikitamäe ja Väraska ümbrus kuni Saatse ja Petserini (Mäe ja Järvesuu vald ning Saatse ja Petseri valla põhjaosad kuni praeguse Eesi-Vene piirini). Läänesetu võtab enda alla Meremäe valla, läänesetu alla kuulub ka Luhamaa ümbruses olev setude ala. Idasetu asub Petseri linnast ida poole jääval Setumaal. Põhja- ja läänesetu alad jäävad valdavalt Eesti piiridesse, idasetu alad aga Venemaale.

Enamiku sisemiste murdeerinevuste põhjuseks Setus on erinevad keele- ja murdekontaktid. Põhjasetu kuulus Peipsi-äärsesse murdeliitu, tihe kokkupuutumine erinevate Peipsi randade elanike vahel on ainus põhjendus Alutaguse murdes, idamurdes, Võnnus, Rāpinas ja põhjasetus ilmnevatele ühisjoontele (nt *st*-translatiiv). Setud on olnud väga liikuvad, nii ränkauplejate kui väljarändajate poolest. Sellega saab seletada idavõru ja setu sarnaseid uuenduslikke jooni. (Pajusalu jt 2009: 189–190)

Idasetu murdepruuk on kõige kiiremini kadunud ja sellest on säilinud vähe keelenäiteid. Seal on järgsilpide *o*-d eriti järjekindlalt kasutatud, nt *jagò* 'jagu', *janò* 'janu', *tegò* 'tegu, tegemine'. Sõnalõpuline *n* on säilinud mõnikord metateesi kaudu, nt *paĺno* 'palju' (<* *paljon*). (Pajusalu jt 2009: 190)

1.4. Idasetu mõistest. Külad

1.4.1. Idasetu mõistest

Setumaal eristatakse kolm setu murrakut: põhjasetu, lääne- ehk lõunasetu ja idasetu. Idasetu jääb Petseri linnast ida poole. Selle alla kuulub Saatse idaosa ja Vilo vald. Idasetu aladele jäävad Seeritsä ja Irboska nulgad. Põhja- ja läänesetu alad on valdavalt Eesti piirides, idasetu alad aga Venemaal. (Pajusalu jt 2009: 189)

Oma töös käsitlen sõnu, mis on pärit neljast nulgast, milleks on Saurova nulk (Herkova, Kolovina ja Nudretsova); Vaaksaare nulk (Olohovka ja Vasilde); Seeritsä nulk (Pokolodova, Lõkova, Vilo, Keera ja Alaotsa); Irboska nulk (Kosselka, Unkavitsa ja Truba).

1.4.2. Kosselka

Kosselka (Kossilka) küla on põline setu küla. Selle küla kohta on esimesi ülestähendusi juba aastaist 1585-1590.

Kosselka küla asub Petseri – Vana-Irboska maantee ääres, Petserisse on sealt umbes 15 km. Enamik taludest asub maanteest vasakul, paiknedes oru nõlvadel. Mõned talud jäid ka nn krundi peale ehk Petseri poolt tulles teest paremale.

Enne sõda oli külas üle 80 majapidamise. Külas oli 6-klassiline kool ja pood. Sõja ajal sai küla kõvasti kannatada, hävis ka koolimaja. Enne lahinguid 1944. aastal aeti rahvas külast välja. Sõjas sai surma palju noori mehi ning enne taganemist panid saksa sõdurid küla põlema. Hävisid paljud majad. Enamus talusid taastati või ehitati täiesti uuesti üles. Leiti ka maja 6-klassilise kooli taastamiseks. (Vananurm 2006: 3, 12)

Sõjale järgnes sunniviisiline kolhoosi astumine, ka koduloomad tuli ära anda. Kannatusi järgnes veel, nimelt 1950. aastal toimus küüditamine. Kosselka külast küüditati 8 peret, mõned osaliselt (osa inimesi põgenes või varjas end).

Paljud pered otsustasid kolida ära Eestisse võimalikult kaugele Petseri rajoonist, see oli eeskujuks ka teistele peredele. Küla hakkas tühjenema. 1970. aastal elas Kosselkas

umbes 25 peret. Külarahvas käis kolhoositööl. Naised olid lüpsjad ja mehed traktoristid, autojuhid, kombainerid, ehitajad, käidi ka Petseris tööl. (Vananurm 2006 : 12–13)

1.4.3. Truba

Truba asub Vilo vallas. See oli kunagi üks rahvarohkemaid külasid Setomaal. Ajalooliselt kuulusid külad Petseri kloostriale, seega olid need pärisorjuse taustal suhteliselt vabad. Eesti aja lõpus oli Truba külas koos krunditaludega 68 majapidamist. Niigi suur Truba küla oleks veel suurem olnud, kuid juba enne esimest ilmasõda rändas maa puudumise tõttu kaheksa suurt peret Permi kubermangu. Eesti ajal lahkus veel neli peret. Trubas oli ka 6-klassiline kool, mis alustas tööd Eesti aja algaastail. Suure hoobi andis Truba külale sõda ja pärast seda alanud veneaeg. Rahvas põgenes oma kodudest öösel. Keegi neist enam ei naasnud. Nüüdseks on küla peaaegu et väljasurnud, heal juhul tuleb veel paarist kolmest maja korstnast suitsu. (Vananurm 2005: 19–26)

1.4.4. Unkavitsa

Unkavitsa küla asub Vilo vallas. See oli ehtne eesti küla Petserimaal, kus talud asetsid hajusalt kahel pool orgu.

Org algab enne Uutse (Utsa) järve, see on külast paar kilomeetrit eemal. Org jätkub mitmete järjestikuste järvedega peale Kutšina küla, mis on Unkavitsa külast 4-5 km kaugusel. Oru pervedelt niideti vanasti heina, kuid nüüd on perved võsastunud. Küla taga on mets, külast 2-3 km kauguselt läheb mööda Petseri-Vana Irboska-Pihkva maantee, mida mööda liiguvad ekskursioonibussid ja kaubaautod Eestist Pihkvasse ja mujale.

Enne II maailmasõda oli külas umbes 50 talu ja ligikaudu 240 elanikku. Pered olid suured, 5–8 last oli väga tavaline. Enamik Unkavitsa taludest tegelesid põllumajandusega, kasvatati rukkist, nisu, tubakat ja ka tatart. Loomadest oli au sees hobune, põlluharija. Peeti ka lehmi, sigu, lambaid, kanu. Unkavitsa külas oli enne sõda ka 4-klassiline kool, hiljem jäi ainult 2-klassiline. Koolihoone puudus, klassiruumid asusid taludes. Kohustuslikuks oli koolis käia 6 klassi, kool oli tasuta, kuid 6 klassi lõpetas vähe lapsi. Pered olid suured ja kõik pidid aitama oma talus tööd teha.

Ka Unkavitsa küla ei jäänud sõjast puutumata. Inimesed põgenesid oma kodudest ja naastes oli alles jäänud vähe, majad olid põlenud ja elamiskõlbmatud. Küla ehitati uuesti üles. Praeguseks on küla peaaegu tühi, umbes 15 aasta eest oli seal elanikke ainult 6 talus. (Vananurm 2005: 32–36)

1.4.5. Herkova

Herkova küla asub looduskaunis kohas, Petserisse on sealt 3 kilomeetrit. Hobusetee Petserisse oli tunduvalt pikem kui jalgsi käidav otsetee. Küla lähedal voolas Patskovka oja. Herkova naaberküladeks olid Tendova, Bulatnova, Rissova, Leebendi ja Turba, suur Turba küla asus ainult 2 kilomeetrit eemal.

Herkovas oli 17 talu. Kõik pered olid suured, paljulapselised. Herkova külas oli suur kiik (häll), kus külalapsed käisid koos kiikumas, lapsed käisid koos ka karjas, koolis ja suplemas. Lastel oli hea võimalus lähedal koolis käia, koolimaja asus kõrvalkülas Tendovas. Kuid sõja algades pandi kool kinni.

Enne sõda oli igapäev oma põllumaa, mets ja muidugi ka heinamaa. Tehti põllutööd ja kasvatati kariloomi. Nagu igal setu külal, oli ka Herkoval oma külapäeva – see oli mitroskapäev (miitrapäev) sügisel ning Patskovka kaldal peeti kirmaseid. (Vananurm 2007: 61–64)

1.4.6. Alaotsa

Alaotsa küla asub Pöönist umbes kilomeetri kaugusel lääne pool. Enne sõda kuulus küla Vilo valla haldusesse, nüüd kuulub see Petseri rajooni Pankjavitsa vallale. Alaotsa asub künka otsas sügava oru äärel. Orust voolab läbi väike oja, see algab Kurvitsa lättest, suundub siis Reetska ojja ning kaugemal ühineb kaugemal teiste väikeste ojakestega ning jõuab lõpuks Patškovka ojja.

Taluhooned paiknesid külas kolmnurkselt. Alaotsa küla taga on suur org. Teisel pool orgu kasvab siiani kuusemets. Metsatagust kohta kutsuti Alaotsa Saareks.

Pärast sõda oli elu väga raske. Kolhoosile pidi ära andma kogu oma varanatuksese (mis oli veel sõjast alles jäänud). Tööl pidi käima, aga palka ei makstud. Lapsed tahtsid süüa, vajasisid koolitust ning riideid. Külast lahkuti suures hädas, et lastele oleks võimalik

paremat elu pakkuda. Kannatustele töid lisa küüditamised, mis kestsid kuni 1952. aasta suveni. (Vananurm 2007: 12–19)

1.4.7. Kolossova

Kolossovas oli kool ja pood ühes majas. Enne sõda ehitati uus koolimaja – Kolossova Algkool, seal hakkasid lapsed õppima 1935./1936. aastal. Kool oli 6-klassiline, nagu tollel ajal ikka. Sinna kooli käisid lapsed seitsmest külast. Kolossova kool suleti 1947. või 1948. aastal, sest õpilasi oli liiga väheks jäänud. Külas oli 7 talu, umbes 10 aastat tagasi elas külas ainult veel 7 inimest. (Vananurm 2007: 84–86)

1.4.8. Vilo, Lõkova, Pokolodova, Nudretsova, Keera

Peale Petserimaa tükeldamist moodustati Pihkva oblasti koosseisus uus rajoon – Petserimaa rajoon. See hõlmas põhiliselt Petserimaa anastatud osa. Rajooni territoorium jaotati seitsmeks külanõukoguks: Petseri, Pankjavitsa, Laura; Vana-Irboska, Uue-Irboska, Kulje ja Krupi. Rajoonikeskuseks sai Petseri linn. Nimetatud külanõukogud said oma territoriaalse suuruse hoopis väiksemate ja rohkearvulisemate külanõukogude liitumisel. Seega oli 1985. aastal mitteametlikel andmetel Petseri rajoonis 77 küla, kus elas eestlasi. Petseri külanõukogusse kuulusid käsitletud küladest Herkova, Nudretsova, Kosselka, Truba ning Pankjavitsa nõukogusse kuulusid Keera, Vilo ja Lõkova. (Reissar 1996: 240) Lõkovat on arvatud ka lõunasetu rühma, kuid selles töös käsitletakse seda idasetu osana.

2. Idasetu sõnade päritolust

Oma töös olen käsitlenud laensõnu, mis on tulnud keelde põhiliselt suulisel teel, otsese suhtlemise kaudu naabruses elavate venelastega, kokkupuudetel maal liikuvate kaupmeeste, ülesostjate ja meistrimeestega ühisel kalastamistel, teenides vene kroonut või kunagistes riigi- ja munitsipaalasutuses asju ajades. Setumaa segaasustusega külad on olnud soodne paik vastastikuseks sõnavara laenamiseks ja ka teiste keelemõjutuste vastuvõtmiseks. (Must 2000: 489)

Laensõnade häälikulisest ehitusest on näha, et suur osa vene laenudest tuleb otse vene murretest, neis on märgata lähedal asuvate piirkondade vene dialektide erijooni. Peamised vene idioomid, millega eestlased tihedalt kokku on puutunud, on keskvene murrete läänerrühma kuuluv Pihkva murderühm, kuhu kuulub Pihkva järve lääne ja lõuna kallas ning sealt lõuna poole jäävad alad. Teine on Oudova murderühm Pihkva ja Peipsi järve idakaldal. Pihkva murderühm on sarnane valgevene keelega. Pihkva ja Oudova murderühma kujunemisel on suurt rolli mänginud läänemeresoome substraat. (Must 2000: 489)

Suur osa laensõnu on mугanenud eesti keele fonoloogilise- ja sõnastruktuuriga. Laensõna vanus peegeldub sõnakujus: mida vanem laensõna on, seda mугanenum see ka on. (Kasik 2013: 26) Setu murrakus on laenud säilitanud enam lähtekeele jooni kui laiema levikuga ja kaugematesse murrakutesse jõudnud laensõnad, sest selle ehitus on vene keele lähedasem. (Must 2000: 490)

Üks tegur, mis muudab vene keelest tulnud laensõnad suupärasemaks, on rõhu toomine 1. silbile. Ainult kõige uuemad laenud ja eriti tugeva vene mõju all olevad murrakud on säilitanud algupärase rõhu kaugemal sõnas. (Must 2000: 527)

Laensõnade intergretsiooniastet näitab ka see, kui palju nad osalevad laenava keele sõnaloomes. Paremini adapteerunud ja laiemalt levinud vene laensõnad rikastavad eesti murdeleksikat ja on rohkete tuletiste lähteallikaks. (Must 2000: 541)

Järgnevalt on vene laene määratud enamasti Mari Musta suurtöö „Vene laensõnad eesti murretes“ (2000) järgi.

2.1. Substantiivid

Analüüsitud sõnade hulgas olid substantiivid suurim rühm, neid oli 99 ehk 34%. Analüüsitud substantiivide hulgas oli 47 omatüve ja 52 laentüve.

2.1.1. Omatüved

Selles rühmas toon välja mõningaid huvitavamaid omatüvesid. Omatüvede hulgas oli läänemeresoometüvesid, nt *kanarv* ‘kanarbik’; *nännälinõ* ‘imev (laps)’ (lastekeelne läänemeresoometüvi); *mükütamine* ~ *mükutamine* ‘kokutamine’ < *mökitamine*; . Esineb ka tüüpilise lõunaeesti kujuga tüvesid, nt *essük* ~ *essuk* ‘eksitus, eksing’ < *essimä*; võru-setu tüvesid nt *iätüüss* ~ *iatüss* ‘eluiga’; *hudo* ‘hunt’ (võru murdes tähenduseks ‘hulkuja’); *liuhk* ‘põllutükk’ (võimalik seos sõnaga *liuhka* ‘viltu’); *ülä* ~ *üla* ‘abielumees’ (soome vaste **ülkä*-) ja setu tüvesid: *hiibak* ‘kaltsakas’; *kräga* ‘kiusaja’. Edasist selgitamist vajab sõna *turask* ‘nuga’ päritolu, võimalik, et tegemist omatüvega, kuid samas pole välistatud, et see on laentüvi. Omatüvede hulgas on tegevusnimetusi, kuid pole märgata eriti eseme nimetusi, kuna viimased on enamjaolt laenatud vene keelest. Neist laensõnadest tuleb juttu järgmises alapeatükis.

2.1.2. Laentüved

Vene laensõnad on suuresti kohanenud eesti murrete käänd- ja pöördtüüpidega, astmevahelduse ja tuletussüsteemiga. Noomenite ja verbide tüvevokaal sõltub lähtekuju tüvevokaalist, kuigi laensõna lõimumise astmest olenevalt on siin tugevalt mõju avaldanud eesti omasõnade sarnasus. Paremini kohanenud laensõnad alluvad eesti lõpu- ja sisekao seadusele ja säilib ka sõna lõpust kadunud vokaal tüvevokaalina. (Must 2000: 532)

Vene laensõnad on oma lõppude ja liidetega hästi sulanenud eesti keele tuletussüsteemi. Vene nimisõnaliide *-ka* on eesti murretes sageli asendatud omakeelse *ka-* ~ *(k)as-* ~ *(-gas)* ~ *k*-liitega (Must 2000: 542)

Muinasvene laenuna on mitmes läänemeresoometüve keeles, sealhulgas eesti keeles ja ka setus koduseks saanud isikut tähistav liide *-nik*. Eesti keelde tulnud vene laensõnades

on *-nik* harilik tuletusliide, isiku ja ka mitmesuguste konkreetsete objektide tähistamiseks. Vene keelest *nik*-lõpulistena laenatud sõnadele lisaks on see sufiks liitunud ka paljudele teistele vene laensõnadele. (Must 2000: 543)

Selles rühmas on välja toodud sõnad, mis on laentüved. *karet* 'tõld', *kare/t* < *каре́та* ~*ка* (tõld); *karmanik* 'tasku' < *карман*; *kerets* 'kerpike' < *керец*, *кунец*; *klõiss* ~ *kleiss* 'mullakamakas' < *гля́жа*; *koomot* ~ *koomat* 'tuba' < *комната*; *kopp* 'koosolek' < *скоп*, *скопнище*; *koss* 'juuksepatš' < *коса*; *krõnka* ~ *krenka* 'savipott' < *крынка*; *kriiütsk* 'uksehaak' < *крючок* 'haagike, konksuke'; *kumanits* 'ämmamäng' < *куманец*; *kurnik* 'munakook' < *курник*; *krõimlaminõ* ~ *kreimlamine* 'tigetsemine' < *грымать*; *meron* 'särjetaoline punaste uimedega kala' < *мерён*; *mestinä* ~ *mestina* pl 'kuhjamalgad' < *вместе* 'koos, kokku'; *moltva* pl 'palved' < *молитва*; *murave(e)ska* 'pott' < *муравышек*; *mässätüise* ~ *mässatuse* pl 'vigurid' < *мешать* 'segama'; *nännälinõ* ~ *nännaline* 'imev (laps)' (võib-olla ka oma tüvi, *nänn* 'rind' eesti murretes ja soome keeles levinud) *няня* 'lapsehoidja'; *hootka* 'koosolek' < *сходка*; *raatak* 'halvem siirup' < *патока*; *ranat* 'ametnik' < *понятой* 'tunnistaja'; *perotka* pl 'esirattad (vankril)' < *передок* -*дка* laensõna lähtub vene genitiivist (Must 2000: 255); *petsorka* (*petsolka*) 'ahjukapp (auk ahju seinas)' < *печур(к)а*; *plaaska* 'pudel' < *пляшка*; *pohadelnä* ~ *pohadelna* 'vaestemaja' *puha/delnä* < *богаделня*; *polveridse* pl 'setud' *pol/veri/dse* < *полу/верник*, -*vernik*, oma häälikuareng; *poolsa* 'kasu' < *польза*; *praaliss* 'lomp' < *пральнище*; *praasnitsit* pl p 'pahandusi' *praasnits/it* < *праздник* 'pidu'; *prots* 'lobjakas' < *прочь* → adv ära, välja; *rjoon* 'rõigas' < *хрен*, *хрён* 'mädarõigas'; *roossa* 'metsatukk' < *роуца*; *rovnatuss* 'sööjate arvu järgi külamaa jagamine' *rovnat/uss* < *равнять* 'võrdsustama'; *ruuptsiga* pl 'rupsik' < pl *рубцы* *рубчик*; *saaveess* (*saavõsa*) 'voodikardin' *saavee/ss* < *завеса* 'eesriie'; *sipp* 'seinapalgi kinnitus' < *шип* 'salapulk, tüübel, mingisugune pulk'; *sukuman(n)* 'naiste pealisriie' < *сукман*; *trelts* 'till' < *стрелка* 'sibul, sibula õievars'; *tsarta* 'lobiseja' < *шарта*; *tsäädsä* ~ *tsäädsa* 'lell' < *дядя*, kuid oma häälikukuju; *võssakoos* ~ *vessakoos* 'liigaasta', *võssa+koos* liitüvi < *високос*. Need laensõnad on pärit vene keelest ning on enamjaolt sobitunud oma häälikukujuuga. Edasist päritolu selgitamist vajavad sõnad: *kolo* 'kõvasti kuivanud maa, kus miski ei kasva'; *netsotaminõ* ~ *netsotamine* 'rahvatants', *netsota/minõ*; *paalutaminõ* ~ *paalutamine* 'nõupidamine', *paalu/ta/minõ*;

paalõ 'ajamine, nõupidamine'; *palõnga* ~ *palenga* pl 'lobajutt'; *plõkask* ~ *plekask* 'krapp (mingi plekk krapp)'; *pravitska* 'loba'; *proomost* 'nõidus'; *prätäk* ~ *pratak* 'pahandus, häda'; *vorkadsi* pl 'naljahambad', *vorka/dsi*. Võimalik, et ka need sõnad on vene laenud, aga siiski on vaja neid edasi uurida kindla päritolu määratlemiseks. Laenude hulgas oli päris palju lihttüvesid, oli ainult üks liittävi ja esineb ka laensõnu, millele on lisatud omatuletisi, nt *netsotaminõ* 'rahvatants', *netsota/minõ*. Sõnu oli erinevatelt elualadelt. Palju oli eseme nimetusi, esines ka looduse ja maaeluga seotud sõnu.

2.2. Adjektiivid

Analüüsitud sõnade hulgas olid adjektiivid kõige väiksem rühm, neid oli 49 ehk natuke alla 17%. Analüüsitud adjektiivide hulgas oli 42 omatüve ja 7 laentüve.

2.2.1. Omatüved

Selles rühmas on välja toodud huvitavamaid omatüvesid. Omatüvede hulgas oli tuntuid läänemeresoometüvesid, nt *heldelinõ* ~ *heldeline* 'helde'; *helkäne* ~ *helkane* 'helkjas'; *kiidsur* 'kiitsakas' (on ka oletatud, et see on soome-ugri tüvi). Sõnal *illakune* 'hiline' on vadja tüvi < *illaa* 'tasa, vaikselt; aeglaselt; hilja'. Esineb võru-setu tüvesid, nt *hiidüskinõ* ~ *hiiduskene* 'pelglik, kergesti ehmuva'; *hilibõnõ* ~ *hilbane* 'närune'; *kirolinõ* ~ *kiroline* 'muustriline' ja setu tüvesid: *hirsine* 'palkidest, palgine'; *heonõ* ~ *heone* 'higine (otsmik)'. Adjektiividest omatüvedele on iseloomulik *ne*-liide. Adjektiivides on omatüvesid tunduvalt rohkem kui näiteks substantiivides ja neid on mitmetelt elualadelt, näiteks sõnu inimeste ja looduse kirjeldamiseks.

2.2.2. Laentüved

Eesti murrakutes on umbes 85 vene keelest laenatud adjektiivide ning lisaks 45 substantiiveerunud adjektiivide. Laenatud omadussõnad on kõige sagedamini *a-* (~*ä-*) lõpulised. (Must 2000: 537)

Selles rühmas on välja toodud adjektiivid, mis on laentüvelised ja pärit vene keelest. *kostinõ* ~ *kostine* 'kompvekinine', *kosti/nõ* < *зость* 'külaline, pidu' (eesti keeles on vene laensõna ristunud häälikuliselt ja tähenduslikult lähedase saksa laenuga *košt* toit, moon) (Must 2000: 129). See laensõna tuleb arvatavasti väljendist *külakost*, milleks tihti on just kommid: *lapse nägu oli kostine e kommine*); *kreestäja* ~ *kreestaja* 'jonnakas', *kreestäja* < *грезуть* 'tüli norima'; *laaba* 'lohakas' < *слабый* 'nõrk, jõuetu'; *träänine* 'määrdund', *trääni/ne* < *дрянь* 'rämps, pahn'. Ka neile vene laenudele on lisandunud omaliited, millest tavalisem on *ne*-liide. Edasist päritolu selgitamist vajavad sõnad: *kolonõ* ~ *kolone* 'paatunud'; *serp(i)kanõ* ~ *serp(i)kane* 'kandiline'; *trei* 'tubli, priske'.

Ka need sõnad võivad olla vene laenud. Laenude hulgas pole liitüvesid, on üks lihttüvi:
laaba 'lohakas' ning teistele laenudele on lisanud omaliited.

2.3. Adverbid

Analüüsitud sõnade hulgas olid adverbid adjektiividest suurem, kuid verbidest ja substantiividest väiksem rühm, neid oli 60 ehk veidi üle 20%. Analüüsitud adverbide hulgas oli 55 omatüve ja 5 laentüve.

2.3.1. Omatüved

Selles rühmas on välja toodud omatüvesid. Omatüvede hulgas oli näiteks tavapärasemaid läänemeresoometüvesid, nt *aplamiistõ* ~ *aplamiiste* 'hõlpsasti'; *hellätseppä* ~ *hellatseppa* 'hellalt, tasakesi, ettevaatlikult'. Võru-setu tüvesid nt, *herehehe* 'eredalt'; *klõmpamisi* 'longates'; *tordoh* 'mossis'; *taitsabakõistõ* ~ *taitsabakeiste* 'viisakamalt' ja setu tüvesid: *helovalla* 'minekuvalmis'; *liuhast* 'libamisi'; *purtsõhe* 'risuselt, puruselt'; *tiitäväst* ~ *tiitavast* '(minu) teades'. Ka adverbides on omatüvesid tunduvalt rohkem kui laentüvesid.

2.3.2. Laentüved

Selles rühmas on välja toodud adverbide hulgas esinenud laentüved. *kriimistõ* ~ *kriimiste* 'tigidalt', *kriimi/stõ* < *грымать* 'tigidalt, vihaselt rääkima'; *laabastõ* ~ *laabaste* 'lohakalt', *laaba/stõ* < *слабый* 'nõrk, jõuetu'; *poganahe* 'ropult', *pogana/he* < *поганый* 'roojane'; *roovna* 'võrdselt' < *ровно* 'tasaselt, võrdselt'; *veesta* 'teadagi, kindlasti' < *вечно*. Ka adverbidest laenud on pärit vene keelest ja on iseloomulik, et neile on lisandunud omaliide, nt *-ste*, või ajalooline illatiivi lõpp *-he*.

2.4. Verbid

Analüüsitud sõnade hulgas olid verbe veidi vähem kui substantiive, neid oli 81 ehk natuke alla 28%. Analüüsitud verbide hulgas oli 70 omatüve ja 11 laentüve.

2.4.1. Omatüved

Selles rühmas on välja toodud huvitavamaid omatüvesid. Omatüvede hulgas oli tüüpilisemaid tüvesid, nt läänemeresoome tüvi: *hirnahut* sg 3p 'hirnatas'; läänemeresoome või läänemeresoome-saami tüved: *haarahutma* 'haarama'; *kaehutma* 'kaetama' (see võib olla ka soome-ugri tüvi); läänemeresoome-permi või koguni uurali tüvi: *jaotõlõma* ~ *jaotelema* 'jaotama, välja jagama'. Esineb ka lõunaeesti tüvesid, nt *nakahhama* 'külge hakkama'; võru-setu tüvesid, mis pole kirjakeeles tuntud, nt *kumaskõllõma* ~ *kumaskellema* 'komistama'; *kungatama* 'kõigutama'; *rüüisahüss* ~ *rüüisahuss* 'kõhahoog'; *tõigahass* ~ *teigahass* sg 3p 'lonkab' ja setu tüvesid: *joopata* da-inf 'kõhelda'; *kurstitama* 'linu korrastama'; *räähhäss* ~ *räähass* (räähti) sg 3p 'ragiseb (ragises)'; *sokit* sg 3p 'pigistas'; *vippuda* da-inf 'lehvida'; *tsimiseess* (*tsimitsass*) sg 3p 'niriseb'; *tsõikass* ~ *tseikass* sg 3p lonkab; *täämitämä* '(salaja) välja uurima'. Omatüvedele lisanduvad mitmed lõunaeestipärased sufiksud, näiteks momentaanliide -*hut*, mis väljendab tegevuse lühiajalisust, nt midagi korraks tegema.

2.4.2. Laentüved

Selles rühmas on välja toodud verbides esinenud laentüved: *halõpalitat* ~ *halepalitat* 'lobised', *halõ/pali/ta/t* liitüve teine pool on vene laen; *klaaditama* 'triikima', *klaadi/ta/ma* < *гладить*; *koronitsma* 'paastu rikkuma', *koronits/ma* < *скороничать*; *krepitämä* ~ *krepitama* 'kinni panema', *krepi/tä/mä* < *крепкуй*; *nännätä* ~ *nännata* da-inf 'imetada', *nännä/tä* < *няня* 'lapsehoidja' (võib-olla ka oma tüvi, *nänn* 'rind' eesti murretes ja soome keeles levinud); *passata* imper 'pühitse', *passa/ta* < *спасать*; *proovotamma* 'hingepalvet lugema, surnut kiriklikult matma', *proovo/ta/mma* < *проводы* '(teele)saatmine'; *pundutama* 'mässama', *pundu/ta/ma* < *бунтовать*;

vissuma 'rippuma', *viss/u/ma* < *вучемъ* *u*-refleksiivliide refleksiivverb. Edasist päritolu selgitamist vajavad sõnad: *tradatama* 'ringi aelema', *trada/ta/ma*; *tsahta* da-inf 'nokkida, nokitseda'. Laentüvede hulgas on otsetuletisi vähe, enamjaolt on laenudele lisandunud erinevad tuletusliited. Laene on erinevatelt elualadelt, omapäraseimad on ehk kirikutraditsioonidega seotud sõnad, nt *proovotamma* 'hingepalvet lugema, surnut kiriklikult matma'.

3. Sõnade struktuuri analüüs

3.1. Substantiivid

Analüüsitud sõnade hulgas olid substantiivid suurim rühm, neid oli 99 ehk 34%. Substantiivide hulgas oli 3 lihttüve, 15 liitsõna ja 47 tuletatud sõna.

3.1.1. Lihttüved

Selles sõnariihmas on välja toodud lihttüved. Tüveks on lihttüvi ehk juur, mida ei saa morfoloogiliselt rohkem edasi analüüsida (Iacobini 2000: 869), näiteks *edi* 'viljakoristamisesi'; *hudo* 'hunt'; *ülä* ~ *üla* 'abielumees'. Lihttüvesid on väga vähe, sest setus on väga palju kasutatud sõnade tuletamist, millest pikemalt räägitakse järgmistes alapeatükkides.

3.1.2. Liitsõnad

Selles rühmas on ära toodud idasetu liitnimisõnad. Keeles leiduvate nimisõnade hulgas on kõrge produktiivsusega just nimisõnalise ja omadussõnalise täiendosaga liitnimisõnad ja liitomadussõnad (Vare 1979). Ka selles töös tuli välja, et kõige rohkem on liitsõnu just substantiivide hulgas. *ahnõhkaal* ~ *ahnehkaal* 'ahnepäits, ihnuskael', *ahnõh+kaal*; *hainalosõtõbi* ~ *hainalose+tõbi* 'närvihaigus', *hainalose+tõbi*; *halõpalingit* ~ *halepalingit* 'lorijutt, lobajutt', *halõ+paling/it* (teine pool vene laen, liide oma); *haukakääds* 'kibuvits', 'orjavits', *hauka+kääds*; *kõotatt* 'kasepuravik', *kõo+tatt*; *mihimidägi* (-miäki) ~ *mihimidägi* 'mitte midägi', *mihim+midägi*; *nimehtesõrm* 'nimetissõrm, sõrme nimetus', *nimehte+sõrm*; *närikassi* pl 'mingi loom', *näri+kassi*; *paganatulõ* ~ *paganatule* pl 'sootulukesed', *pagana+tulõ*; *paisõhaina* ~ *paisehaina* pl 'teelehed', *paisõ+haina*; *sündüsspäiv* ~ *sünduspäiv* 'sünnipäev', *sündüss+päiv*; *tigalasõhain* ~ *tigalasehein* 'galoopsis (taim)', *tilgasõ+hain*; *tingelkott* ~ *tengelkott* 'tengelpung, rahakott', *tingel+kott*; *tuulõpuro* ~ *tuulepure* 'tuuleraju', *tuulõ+purõ*; *võssakoos* ~ *vessakoos* 'liigaasta', *võssa+koos* (sobitatud oma häälikukujuga EVS). Liitsõnade hulgas esines kõige enam loodusega seotud sõnu ja taimenimetusi. Võis oletada, et esineb ka omadussõnalise täiendosaga liitnimisõnu, kuid neid oli vähe.

3.1.3. Substantiivituletus

Substantiivide hulgas oli 47 tuletist, tuletusliited järgnesid nii omatüvedele kui laentüvedele. Kõige enam oli isikuliitega, asjaliitega ja tegevusliitega sõnu, esines ka vähendusliidet, *hh-us*-liidet ja mõni üksik muu liide.

3.1.3.1. Isikuliitega sõnad

Selles sõnarühmas toon välja sõnad, mis on moodustatud isikuliite abil. Isikut märkivate sufiksite hulgas võib eristada liiteid, mis tuletavad substantiive ainult verbitüvest (*-ja*, *-nu*, *-tu*), ainult noomenitüvest (*-lane*, *-line*, *kas*), nii verbi- kui noomenitüvest (*-ur*, *-nik*) (Kasik 1996: 102).

-nik ei ole eesti sufiks, see on tulnud eesti keelde vene keelest koos laensõnadega. Sufiks tuletab substantiive, mis tähistavad isikuid nii noomenitest kui verbidest. Enamik tuletisi tähistab isikut ameti või tegevusala järgi. *-nik* liitub enamjaolt substantiividele, kuid mõned tuletised on pärit ka adjektiivitüvest, pronoomentüvest või verbitüvest. (Kasik 1996: 112) Siin on *-nik* liitega tuletised: *halõdnik* ~ *halednik* 'hale', *halõd/nik*; *edesnik* 'karjaseabiline', *edes/nik*; *külesnik* 'karjuse abiline (küljepoolsed valvajad)', *küles/nik*; *perasnik* ~ *pärasnik* 'karjuse abiline', *peras/nik*; *ratsadnik* 'ratsanik', *ratsad/nik*. Selles rühmas märgibki *nik*-tuletusliide enamjaolt isikut ameti või tegevusala järgi, väljaarvatud sõna *halõdnik*, mida kasutatakse olemuselt haleda inimese nimetamiseks.

Kirjakeeles on *-kas* produktiivne adjektiivisufiks. Selle liite abil on substantiive tuletatud vähe. Suurem hulk tuletisi tähistab isikut mingi muu tunnuse järgi ja neil on enamasti halvustav varjund. (Kasik 1996: 113) Siin on üks *k*-liiteline idasetu substantiiv, mis on ilmselt lühend *-kas* tuletusliitega vormist *hiibak* 'kaltsakas', *hiiba/k*, sellel sõnal on halvustav varjund.

ja-tuletistega saab universaalselt väljendada tegijat, see on võimalik igasuguse tegevuse puhul, mis üldse võimaldab tegijat. *-ja* on produktiivne deverbaaliliide ja võib seetõttu liituda kõigile verbidele, esitamata tüvele suuri nõudmisi (Kasik 1996: 102-103):

kogohaja ~ koguhaja ‘ihnur’, *kogo/ha/ja*.

-line liitega tuletatakse nii adjektiive kui substantiive. Adjektiivide tuletus on produktiivne, substantiivi tuletisi esineb palju vähem. Enamik *line*-tuletisi märgib isikut mingisuguse ajutise tegevuse järgi (Kasik 1996: 110), nt *petseriline* ‘petserisse sõitnu’, *petseri/line*; *hähklise* pl ‘pulmalised’ *hähk/lise*; *hähälise*² ~ *hähalise* pl ‘pulmalised’, *hähä/lise*.

ts-liitelised substantiivid väljendavad enamasti tegevuse vahendit (Kasik 1996: 101), aga selles idasetu sõnas on liidet kasutatud vene laensõnal ja see ei väljenda tegevuse vahendit, väljendab isikut: *vorkadsi* pl ‘naljahambad’, *vorka/dsi*.

Isikuliidete hulgas on kõige tavalisem *line*- ja *nik*-liide, teised liited, nagu *-k*, *-ja*, *-ts* – on ebatavalisemad.

3.1.3.2. Asjaliitega substantiivid

Selles sõnarühmas on välja toodud asjaliitega substantiivid.

-ik on üks omapärasemaid noomenisufikseid eesti kirjakeeles. Sufiksiga on arvukalt tuletisi mitmetes erinevates tähendustes. Sufiksil pole suuremas osas tuletistes kategoriaalset tähendust, nii et alustüve ja tuletise tähendusvahekord on enamjaolt individuaalne. Piiratud tuletisrühmades, kus esineb kategoriaalset tähendust, ei ole *ik*-liide seotud määratud tähenduspiirkonnaga, nagu on teised sufiksud, vaid võib hoopis tuletada noomeneid nii koguja, koha kui ka isiku ning esemete märkimiseks (Kasik 1996: 120). Selles rühmas on *ik*-liide lisandunud vene laenudele: *karmanik* ‘tasku’ *karman/ik*; *kurnik* ‘munakook’, *kurn/ik*.

ts-liitega substantiivid väljendavad tegevuse vahendit. Tuletusmall ei ole produktiivne, aga liidet on mõnel juhul kasutatud erialaterminite moodustamiseks. (Kasik 1996: 101) Nendes sõnades on *ts*-liidet kasutatud vene laensõnadel: *kepets* ‘kepike’, *kepe/ts*; *kumanits* ‘ämmamäng’, *kumani/ts*; *treelts* ‘till’, *trel/ts*.

Ka *sk*-liitega on üldjuhul eesti keeles tuletatud pejoratiivseid idiomatiseerunud tähendusega substantiive, mis tähistavad isikut halvustava tunnuse järgi (Kasik 1996:

114), kuid idasetu substantiividest kuuluvad siia rühma sõnad, millel käitub see sufiks pigem asjaliitena, tuletusmall on ebaproduktiivne. Sufiksil on olemas ka vokaallõpuline variant *-ski*. (Kasik 1996: 114) Idasetus esineb vastavat liidet vene laenus: *kriütsk* ‘uksehaak’, *kriüt/sk* ja edasist päritolu selgitamist vajavas sõnas *turask* ‘nuga’, *tura/sk*.

Vene laensõnad on oma lõppude ja liidetega olulisel määral sulanenud eesti keele tuletussüsteemi. Vene nimisõnaliide *-ka* on eesti murretes tihti asendatud oma keelse *ka-* ~ *(k)as-* ~ *(-gas)* ~ *k*-liitega (Must 2000: 542) *sednak* ‘kulu(hein)’, *sedna/k*.

Enamik asjaliited on lisandunud vene laenudele ja seepärast ei väljenda need liited sõnades sama tähendust nagu eesti keeles. Näiteks kui eesti keeles tähistab liide *-sk* halvustavat tunnust, siis siin väljendab liide pigem eset ja tuletisel ei tundu olevat halvustavat alatoonit.

3.1.3.3. Tegevusliitega substantiivid

Selle rühma liited tuletavad substantiive verbidest. Tuletised väljendavad kas tegevusprotsessi, ajaliselt piiratud tegevuse üksikjuhtu või tegevuse tulemust, objekti või vahendit. (Kasik 1996: 85)

k-liitelisi deverbaale on vähe ja tuletusmall ei ole tänapäeval produktiivne (Kasik 2013: 126). Suurem osa leksikaliseerunud *k*-tuletisi märgib tegevuse üksikjuhtu. Mõned *k*-tuletised on ajatähise suhtes neutraalsed, need tähistavad tegevusprotsessi või tegevuse üksikjuhtu. (Kasik 1996: 98) Ka idasetu sõnades märgib tuletis nii tegevusprotsessi: *astuk* ‘kõnnak’ *astu/k*; kui ka tegevuse üksikjuhtu: *essük* ~ *essuk* ‘eksitus, eksing’, *essü/k*.

n-liitelised substantiivid väljendavad üldiselt loodushääli. Tuletusmall on produktiivne. (Kasik 1996: 99) *järin* ‘irin, järimine’, *järi/n*.

mine-sufiks on eesti keeles absoluutse produktiivsusega – see liitub kõigile verbi tüvetüüpidele ja ka kõigile verbilekseemidele (Kasik 2013: 115). Kirjakeele ajaloo

varasemal perioodil on *mine*-vormid mõnikord liigitatud verbivormide hulka, soome keele grammatika käsitleb neid ka tänapäeval 4. infinitiivina. *-mine* ei lisa tuletusalusele verbile üldse semantilisi tunnuseid, vaid muudab ainult sõnaliiki. Tuletus on puhtalt süntaktiline ja *mine*-liitelised substantiivid väljendavad tegevust kõige üldisemas mõttes, kui protsessi või nähtust. Osa *mine*-tuletisi võib abstraktse tegevusprotsessi kõrval väljendada ka ajaliselt piiratud tegevuse üksikjuhtu (Kasik 1996: 85-86): *krõimlamino ~ kreimlamine* 'tigetsemine', *krõim/la/minõ*; *mükütamine ~ mükutamine* 'kokutamine', *mükü/ta/minõ*; *netsotaminõ ~ netsotamine* 'rahvatants', *netsota/minõ*; *paalutaminõ ~ paalutamine* 'nõupidamine', *paalu/ta/minõ*.

-line liite abil tuletatakse adjektiive ja substantiive. Adjektiivide tuletusmall on produktiivne, substantiivituletisi on märgatavalt vähem (Kasik 1996: 109): *nännälinõ ~ nännaline* 'imev' (laps), *nännä/linõ*.

Selles rühmas oli kõige rohkem *-mine* tegevusliitega substantiive, mis väljendasid tegevuse nimetusi. Teisi tegevusliiteid esines vaid mõnel juhul.

3.1.3.4. Vähendusliitega substantiivid

Selles rühmas on välja toodud vähendusliitega substantiivid. Eesti keeles on ainult kaks vähendava ehk deminutiivse tähendusega liidet: *-ke(ne)* ja *-u*. *ke(ne)*-liite abil moodustatakse deminutiivtuletisi konkreetsetest substantiividest. Tuletamine neist liidetest on produktiivne. Esemeid märkivatest sõnadest moodustatud *ke(ne)*-tuletised märgivad harilikult füüsilist väiksust. Elusolendit märkivatest sõnadest moodustatud *-ke(ne)*-tuletised märgivad just subjektiivset suhtumist, emotsionaalset deminutiivsust, hellitust. (EKK) Substantiivides esines kaks vähendusliitega tuletist: *mükükene ~ mükukene* 'kokutaja', *mükü/kene*; *hälläskene ~ hällaskene* 'linavästri', *hälläs/kene*.

Võib täheldada, et nendes sõnades on liide tõesti märkinud nii füüsilist väiksust kui ka hellitust.

3.1.3.5. *hh-us*-liitega substantiivid

Selles sõnarühmas on välja toodud tegusõnast tuletatud nimisõnad ehk deverbaalid. *-us* liitega moodustatakse substantiive verbidest ja adjektiividest, mõnel määral ka substantiividest või adverbidest (Kasik 2013: 132). *-us* on üks tavalisemaid substantiivisufikseid eesti keeles. Võrreldes teiste sufiksitega on *-us* tähenduslikult väga üle koormatud, meenutades seepärast kõige üldisemat verbisufiksit *-ta*, millega moodustatud tuletisele võib anda konkreetse leksikaalse tähenduse päris laias ulatuses. *us*-tuletised võivad sünonüümselt *mine*-tuletistega märkida ka tegevusprotsessi. Peamiselt märgib *us*-tuletisi tegevuse ajaliselt piiratud üksikjuhtu (Kasik 1996: 87): *imehhiüss ~ imehhuss* 'nõidus', *imehh/üss*; *iätiüss ~ iatüss* 'eluiga', *iät/üss*; *jahvahuss* 'ehmatuse', *jahvah/uss*; *jämtüss ~ jämtüss* 'jämedus', *jämt/üss* (**jämeta-*); *nõrgahuss* 'nõrkus', *nõrgah/uss*; *rovnatüss* 'sööjate arvu järgi külamaa jagamine', *rovnat/uss*; *rüüsähüss ~ rüüsahuss* 'kõhahoog', *rüüsäh/üss*; *sagõhhuist ~ sagehhuist* p 'sage, sagedus', *sagõ/hh/uist*.

Selles rühmas on *hh-us*-liite abil tuletatud substantiive nii adjektiividest kui verbidest, mõnevõrra rohkem on ehk sõnu tuletatud verbidest.

3.1.3.6. Muud liited

Esines veel järgmisi tuletusliiteid, mida omakorda eraldi liigitada pole mõtet: *-ng*: *halõpaling ~ halepaling* 'lorijutt, lobajutt'; *-l*: *joobul* 'joodik'; *-me*: *ladamõ ~ ladame* 'lade, kiht'; *-ma*: *pidermä ~ piderma* 'rehapulk, -pii'; *-ne*: *rohenõ ~ rohene* 'ruhi'. Need on omapärased liited, mida mujal pole eriti kasutatud.

3.2. Adjektiivid

Analüüsitud sõnade hulgas olid adjektiivid kõige väiksem rühm, neid oli 49 ehk natuke alla 17%. Adjektiivide hulgas oli 1 lihttüvi, 4 liitsõna ja 40 tuletatud sõna.

3.2.1. Lihttüved

Adjektiivide hulgas oli vaid üks lihttüvi: *tümm* 'tõmmu'.

3.2.2. Liittüved

Selles rühmas on väljatoodud liittüved, millest kolm on adjektiivid: *hernetsopanõ* ~ *hernetsopane* 'rõugearmiline', *herne+tsopa/nõ*; *talsipühine* 'jõuluaegne', *talsi+pühine*; *tehiterveh* 'täiesti terve', *tehi+terve/h* ja üks on proadjektiiv: *-soosugumanõ* ~ *soosugumane* 'seesugune', *soosugu/ma/nõ*. Liittüvedele on iseloomulik *ne*-liide, mis on ühtlasi tavapäraseim liide idasetu adjektiividel üldse.

3.2.3. Adjektiivituletus

Adjektiivide hulgas oli 40 tuletist, tuletusliited järgnesid enamjaolt omatüvedele. Adjektiivide tuletusliited olid uures osas produktiivsed, oli ka mitteproduktiivseid liiteid ja vähesel määral vähendusliitega sõnu.

3.2.3.1. Produktiivsed liited *-ne*, *-line*, *-lik*

Järgnevas rühmas on välja toodud produktiivsete liidetega adjektiivid, see on adjektiivituletiste suurim rühm.

Tuletusliitena moodustab *-ne* üksnes adjektiive (Kasik 2013: 150). *-ne* on üks produktiivseim omadussõnaliide eesti keeles. Peamiselt on alussõna ja tuletise tähendusvahekord possessiivne, aga sageli on *ne*-liitel üksnes sõnaliiki vormistav funktsioon, alussõna tähendus ei muutu aga üldse. Kõige rohkem liitub *-ne* substantiivitüvele, harvem adjektiivi- ja adverb tüvele. (Kasik 1996: 134) *aasanõ* ~ *aasane* 'kelm, riukaline', *aasa/nõ*; *heldelinõ* ~ *heldeline* 'helde', *helde/linõ*; *helkäne* ~

helkane ‘helkjas’, *hel/kä/ne*; *helläne* ~ *hellane* ‘hell’, *hellä/ne*; *heonõ* ~ *heone* ‘higine (otsmik)’, *heo/nõ*; *hernetsopanõ* ~ *hernetsopane* ‘rõugearmiline’, *herne+tsopa/nõ*; *hilbadsõ* ~ *hilbadse* pl ‘närused’, *hilba/dsõ*; *hilbõnu* ~ *hilbenu* ‘räbaldunud’, *hilbõ/nu*; *hilbõnõ* ~ *hilbane* ‘närune’, *hilbõ/nõ*; *illakune* ‘hiline’, *illaku/ne*; *hirsine* ‘palkidest, palgine’, *hirsi/ne*; *jahvanõ* ~ *jahvane* ‘jahune’, *jahva/nõ*; *jundõnõ* ~ *jundene* ‘tombuline’, *jundõ/nõ*; *kaldliganõ* ~ *kaldligane* ‘kallakune’, *kaldliga/nõ*; *kinganõ* ~ *kingane* ‘künklik’, *kinga/nõ*; *kolonõ* ~ *kolone* ‘paatunud’, *kolo/nõ*; *kostinõ* ~ *kostine* ‘kompvekiine’, *kosti/nõ*; *rõssõnõ* ~ *rõssõne* ‘rõske’, *rõssõ/nõ*; *talsipühine* ‘jõuluaegne’, *talsi+pühine*; *träänine* ‘määrdundud’, *trääni/ne*; *täpninõ* ~ *täpnine* ‘topiline’, *täpni/nõ*. Produktiivse *ne*-liitega oli ka kaks proadjektiivivi: *-sagamane* ‘-sugune’, *-saga/ma/ne*; *soosugumanõ* ~ *soosugumane* ‘seesugune’, *soosugu/ma/nõ*.

-line on *lik-* ja *ne*-liite kõrval üks sagedasemaid adjektiiviliiteid tänapäeva eesti keeles. Sõnaliikidest liitub *-line* peaaegu ainult substantiivile, välja arvatud mõnel üksikul eri juhul. See tuletusmall on väga produktiivne ja sobivaid alussõnu kombineerides võib tekstis alati moodustada just sel hetkel vajaliku tuletise. (Kasik 1996: 140–141) *-line* võib liituda nii oma- kui võõrsõnale, nii juurtüvele kui ka tuletatud tüvele (Kasik 2013: 157). Tuletustüvi lõpeb alati vokaaliga. (Kasik 1996: 143) *kaldõlinõ* ~ *kaldeline* ‘kallakune’, *kaldõ/linõ*; *kalõlinõ* ~ *kaleline* ‘kõva, kalk’, *kalõ/linõ*; *kannalinõ* ~ *kannaline* ‘kändlik’, *kanna/linõ*; *kannulinõ* ~ *kannuline* ‘kändlik’, *kannu/linõ*; *kirolinõ* ~ *kiroline* ‘mustriline’, *kiro/linõ*; *-sordulitsi* pl p ‘sordilisi’, *-sordu/litsi*.

-lik on üks sagedamini esinevaid adjektiiviliiteid eesti keeles. Peamiselt liitub see substantiivitüvele, mõnel määral on tuletisi ka verbi- ja adjektiivitüvest. Kuid adverbile *-lik* ei liitu. (Kasik 1996: 152) *-lik* võib liituda nii oma- kui ka võõrtüvele (Kasik 2013: 161). Täheenduse poolest on *-lik* mitmekesine ning tähendus sõltub palju alussõna liigist. Kõige rohkem on substantiivitüvelisi *lik*-adjektiive. Suurem osa neist on võrdleva tähendusega ning väljendab sarnasust alussõnaga. Tuletusaluseks on peamiselt elusolendit (eriti sageli isikut) tähistav sõna ja tuletis viitab sarnasusele iseloomu, käitumise, olemuse vms. poolest, mitte füüsilisele või välisele sarnasusele. (Kasik 1996: 152) *kalõlik* ~ *kalelik* ‘kalk’, *kalõ/lik*; *kannahtlik* ‘kannatlik, pikameelne’, *kannaht/lik*; *tüindsalik* ‘laisavõitu’, *tüindsa/lik*.

Kõige tavalisem produktiivne liide neis idasetu sõnades on *ne*-liide, see lisandub nii omatüvedele kui ka laentüvedele. Märksa vähem esineb *line*- ja *lik*-liiteid. Iseloomustavaid sõnu on erinevatelt elualadelt näiteks päris paljud sõnad kirjeldavad loodust.

3.2.3.2. Mitteproduktiivsed liited *-ik*, *-mine*, *-(u)r*, *-v*

Selles rühmas on välja toodud mitteproduktiivsete liidetega adjektiivid.

-ik on ebaproduktiivne adjektiiviliide ning tänapäeval sellega enam uusi tuletisi ei moodustata ja olemasolevatest on vaid vähesed aktiivselt kasutuses. Peamiselt on *ik*-tuletised nimi- ja omadussõnatüvelised. Täheenduse poolest on nad kõik possessiivsed ning jäävad kasutuses samatähenduslike *line*-tuletiste varju (Kasik 1996: 151): *nähr*ik ‘vintske (nt puu)’, *nähr*/*ik*.

-v on harva esinev adjektiiviliide, selle abil on tuletatud mõned substantiivitüvelised adjektiivid. Tuletised märgivad võrdlust tuletusaluse substantiiviga (Kasik 1996: 159): *vete*v ‘veojõuline, hästi vedav’, *vete*/*v*.

-mine on tänapäeva keeles ebaproduktiivne tuletusliide. Uute tuletiste moodustamist ei soodusta ka see, et alussõnade hulk on tähenduslikult üpris piiratud. (Kasik 1996: 160) Alussõnaks on substantiiv või adverb, kuid tuletisi on ka kinnistüvest (Kasik 2013: 173): *iär*minõ ~ *iarmine* ‘idune’, *iär*/*minõ*.

-lane on harvemini esinev ebaproduktiivne adjektiiviliide. Põhiliselt on tegemist adjektiivitüveliste tuletistega, kus *lane*-liitel on vaid modifitseeriv, alussõna tähendust pehmendav või siis vähendav varjund (Kasik 1996: 162): *mürk*länne ~ *mürk*lane ‘sõnakehv, tuim’, *mürk*/*länne*.

Esines veel ka mitteproduktiivne liide *-ur*: *kiidsur* ‘kiitsakas’, *kiids*/*ur*.

Mitteproduktiivseid liiteid on võrreldes produktiivsete liidetega väga vähe. Igat liidet esines vaid ühel sõnal. Huvitavam neist on ehk *iärminõ* ~ *iarmine* 'idune', mis arvatavasti kirjeldab kartuleid, huvitav on ka sõna *vetev* 'veojõuline, hästi vedav', mis on ilmselt iseloomustav sõna hobuse kohta.

3.2.3.3. Vähendusliitega adjektiivid

Selles rühmas on välja toodud vähendusliitega adjektiivid. Adjektiividele liitudes annab *-ke(ne)* alussõnale vähendava tähenduse ning deminutiivisufiksina lisab liide sellele veel ka emotsionaalse stiilivarjundi. Tuletustüüp on põhimõtteliselt produktiivne (Kasik 2013: 177): *hiidüskinõ* ~ *hiiduskene* 'pelglik, kergesti ehmuv', *hiidüs/kinõ*; *inniskäne* ~ *inniskane* 'ennistine, äsjane', *innis/käne*; *serp(i)kanõ* ~ *serp(i)kane* 'kandiline', *serp(i)/kanõ*; *tähtlikanõ* ~ *tähtlikane* 'tähniline', *tähtli/kanõ*. Vähendusliitega adjektiive oli vähe ja liide märgib hellitust ja väiksust.

3.3. Adverbid

Analüüsitud sõnade hulgas olid adverbid adjektiividest suurem, kuid verbidest ja substantiividest väiksem rühm, neid oli 60 ehk veidi üle 20%. Adverbide hulgas polnud lihttüvesid ja oli ainult kaks liittüve, tuletisi oli tervelt 59.

3.3.1. Liittüved

Siin on ära toodud kaks adverbide hulgas esinenud liittüve: *kestpaigah* ‘keskel’, *kest+paiga/h*; *katsiratsakõlla* ~ *katsiratsakella* ‘kaksiratsa’ *katsi+ratsakõl/la*.

3.3.2. Adverbituletus

Adverbide hulgas oli 59 tuletist, tuletusliited järgnesid peamiselt omatüvedele, kuid mingil määral ka laentüvedele. Adverbituletuses esineb palju erinevaid liiteid, mis on iseloomulikud just setule näiteks kõige enam on *he*-adverbiliitiga sõnu.

3.3.2.1. *sti*- ja *stõ*-adverbiliited

Selles sõnarühmas on välja toodud *sti*- ja *stõ*-adverbiliited. *-sti* liitelisi adverbe moodustatakse enamasti lihttüvelistest adjektiividest (Kasik 2013: 183). *-sti* on üks sagedamini esinev adverbiliide. Suur osa *sti*-liitelisi adverbe väljendab viisi. (Kasik 1996: 170–171) *ahtakõistõ* ~ *ahtakeiste* ‘kitsukeselt’, *ahta/kõi/stõ*; *armustõ* ~ *armuste* ‘armsasti’, *armu/stõ*; *kavvõliistõ* ~ *kavvaliiste* ‘kaugele’, *kavva/liistõ*; *kriimistõ* ~ *kriimiste* ‘tigidalt’, *kriimi/stõ*; *laabastõ* ~ *laabaste* ‘lohakalt’, *laaba/stõ*; *liuhast* ‘libamisi’, *liuha/st*; *taitsabakõistõ* ~ *taitsabakeiste* ‘viisakamalt’, *taitsa/ba/kõi/stõ*. Selles rühmas on võrdselt nii positiivse kui ka negatiivse alatooniga kirjeldavaid sõnu, on ka neutraalseid sõnu, mis ei väljenda just millegi olemust nt *kavvõliistõ* ~ *kavvaliiste* ‘kaugele’.

3.3.2.2. *misi*-liitega teoviisi väljendavad adverbid

Selles sõnarühmas on välja toodud *-misi* liitega teoviisi väljendavad sõnad. *-misi* on keskmise esinemissagedusega liide, selle sufiksi abil tuletatakse adverbe põhiliselt

verbitüvest, harvem noomenitest (Kasik 2013: 186). See tuletis märgib tavaliselt viisi, sarnanedes tähenduse poolest *des*-vormiga. (Kasik 1996: 175) *aplamiistõ* ~ *aplamiiste* ‘hõlpsasti’, *apla/miistõ*; *jookatamiisi* ‘kokutades, kogeldes’, *jooka/ta/miisi*; *kargamisi* ‘karates’, *karga/misi*; *klõmpamisi* ‘longates’, *klõmpa/misi*; *nulgatamiisi* ‘nurgeti’, *nulga/ta/miisi*; *ristetämiise* ~ *ristetamiise* ‘ristamisi’, *riste/tä/miise*. Siia rühma sobitasin ka veidi erineva liitega sõna *kumbuisi* ‘kombel’, *kumbu/isi* *isi*-liide – see liide on ebaproduktiivne ja väljendab samuti tegevusviisi.

3.3.2.3. *he*-adverbiliitega sõnad

Selles sõnarühmas on välja toodud *he*-adverbiliitega sõnad, mis on ajalooliselt olnud illatiivi lõpp: *armahe* ‘armsalt, lahkelt’, *arma/he*; *asutsõhe* ~ *asutsehe* ‘räpasetl’, *asu/tsõ/he*; *herehehe* ‘eredalt’, *here/he/he*; *hiitrahe* ‘kavalasti’, *hiitra/he*; *hilbakohe* ‘näruselt’, *hilba/ko/he*; *hilbõtohe* ~ *hilbatohe* ‘näruselt’, *hilba/to/he*; *ilotohe* ‘inetult’, *ilo/to/he*; *kuulussehe* ‘sõduriks minema’, *kuulusse/he*; *lokitsõhe* ~ *lokitsahe* ‘kohtlaselt’, *lokitsõ/he*; *närdsõtohe* ~ *närdsotohe* ‘näruselt’, *närdsõ/to/he*; *poganahe* ‘ropult’, *pogana/he* laentüvi; *purtsõhe* ~ *purksehe* ‘risuselt, puruselt’, *pur/tsõ/he*; *rahutsõhe* ~ *rahutsehe* ‘rahulikult’, *rahu/tsõ/he*; *reoskehe* ‘lohakalt’, *reos/ke/he*; *roisakohe* ‘ropult, ebapuhtalt’, *roisa/ko/he*; *tasõbahõ* ~ *tasabahe* ‘aeglasemalt’, *tasõ/ba/he*; *ullitohe* ‘hullusti’, *ulli/to/he*; *virgastõhe* ~ *virgastehe* ‘ruttu’, *virga/stõ/he*; *virgõmbahe* ~ *virgembah* ‘virgemini’, *virgõmba/he*. Siia rühma sobib ka üks *hi*-liitega adverb: *kallihi* ‘kallilt’, *kalli/hi*.

Selles sõnarühmas domineerisid negatiivse alatooniga kirjeldavad sõnad.

Järgnevalt veel liiteid, mida esines märksa vähem, mõnes liiterühmas on ainult üks tuletis, kuid väärivad siiski väljatoomist.

3.3.2.4. *lla*-liitega adverbid

Järgnevas rühmas on toodud ajaloolise adessiivi lõpuga ehk *lla*-liitega adverbid: *harokalla* ‘harkis’ *harokal/la*; *helovalla* ‘minekuvalmis’, *heloval/la*; *irvikellä* ~

irvakella ‘irevil’, *irvikel/lä*; *katsiratsakõlla* ~ *katsiratsakella* ‘kaksiratsa’, *katsi+ratsakõl/la*; *küksillä* ~ *küksilla* ‘kükakil’, *küksil/lä*; *roodsakalla* ‘röötsakil’, *roodsakal/la*; *äkitsellä* ~ *äkitsella* ‘äkki, järsku’, *äkitsel/lä*.

3.3.2.5. *lda*-liitega adverbid

Tegemist on ajalooliselt abessiiviga, deverbaalse *mata*-vormiga: *kogahhamalda* ‘kogemata’, *koga/hha/ma/lda*.

3.3.2.6. *lt*-liitega adverbid

lt-liide vastab ajalooliselt ablatiivi lõpule: *silmjält* ~ *silmjalt* ‘otsejoonelt’, *silm/jä/lt*.

3.3.2.7. *ppa*-liitega adverbid

Tegu on päritolult komparatiivsete viisiadverbidega: *hellätseppä* ~ *hellatseppa* ‘hellalt, tasakesi, ettevaatlikult’, *hellä/tse/ppä*; *taitsappa* ‘viisakamalt’, *taitsa/ppa*.

3.3.2.9. Instruktiivsed adverbid

Esines ainult kaks sõna, kus ajalooliselt on instruktiivi vorm: *pargõ* ‘parves’; *vinkuvanku* ‘siksakiliselt’ reduplikatiivmäärsõna.

3.3.2.10. *h*-liitega adverbid

Sellesse rühma kuuluvad sõnad on inessiivi käändevormis ja on adverbistunud koht tähenduses: *kestpaigah* ‘keskel’, *kest+paiga/h*; *köödsäkuh* ~ *köödsakuh* ‘küürus’, *köödsäku/h*; *lõgistõllõh* ~ *lõgistelleh* ‘lõgistades’, *lõgi/stõ/llõ/h*; *roisatõh* ~ *roisateh* ‘ropult’, *roisa/tõ/h*; *samahtah* (*samahtõh*) ‘samas, siinsamas’, *sama/hta/h*; *tordoh* ‘mossis’, *tordo/h*.

3.3.2.11. *ti*-liitega adverbid:

ti-liitelisi adverbe moodustatakse suures osas noomenitest. Alussõnaks on enamasti substantiivid, harvem adjektiivid, see tuletustüüp on produktiivne. (Kasik 2012: 187) *tiitäväst* ~ *tiitavast* ‘(minu) teades’, *tiitäväs/t*; *vesilde* ‘vett mööda’, *vesil/de*.

3.3.2.12. Muud liited

Esines veel ka teisi liiteid, nagu *-ta*: *niisamata* ‘niisamuti’, *niisama/ta*; *lde*-liide: *noidildõ ~ noidilde* ‘nii’, *noidil/dõ*; *-ku*: *vihalikku* ‘vihasel’, *viha/lik/ku*.

3.4. Verbid

Analüüsitud sõnade hulgas olid verbe veidi vähem kui substantiive, neid oli 81 ehk peaaegu 28%. Verbide hulgas oli 4 lihttüve, 1 liitsõna ja 74 tuletatud sõna.

3.4.1. Otsetuletus

Otsetuletuse puhul lisatakse käändsõna tüvele verbi morfoloogilised tunnused ilma liidet kasutamata (EKK): *janksva* pl 3p ‘põruvad, kiiguvad’, *janks/va*; *krõbama* ‘krõbisema’, *krõba/ma*; *mulkva* pl3 p ‘solgivad’, *mulk/va*; *tsimma* sg 3p ‘niriseb’, *tsim/ma*.

3.4.2. Liitsõnad

Verbide hulgas esines vaid üks liitsõna ja sellegi liitsõna teine pool on vene laen: *halõpalitat* ~ *halepalitat* ‘lobised’.

3.4.3. Verbituletus

Verbide hulgas oli 74 tuletist, liited järgnesid nii omatüvedele kui laentüvedele. Kõige tavalisemad on idasetus kausatiivi-, faktitiiviliited ja momentaansufiks.

Toomsalu järgi on sufiksitate kasutamine Setu murrakus tunduvalt intensiivsem kui kirjakeeles ning sõnatüvest võib liidete abil kergesti uusi verbe moodustada (1995: 36). Põhifunktsiooni järgi jagunevad verbiliited kaheks, ühed märgivad tegevuse ja selle osalise suhet, teised tegevuse laadi. (EKK)

3.4.3.1. Kausatiivi- ja faktitiiviliited

3.4.3.1.1. ndA-liited

-nda on üldiselt liitsufiks, mis kujutab endast *-ne* ja *-da* liitumist. Kuid siiski kasutatakse *nda*-liidet ka iseseisva denominaalse tuletusliitena. (Kasik 1996: 68) *helendä* ~ *helenda da*-inf ‘üles tõusta’, *hele/ndä n+dä*-kausatiivliide; *jälgendäss* ~ *jälgendass* sg 3p ‘petab’, *jälge/ndä/ss ndä*-faktitiiviliide (s-ilise muutelõpuga verb).

3.4.3.1.2. *rdA*-liited

rdA-liitelisi verbe ühendab see, et nad kõik on halvustava tähendusvarjundiga. Suuremal osal *rdA*-liitelistel verbidel on tänapäeva keeles unikaalse tüvi. (Kasik 1996: 48) Tüve ja liidet võib näha vaid vähestes sõnades. (Kasik 2013: 72) Idasetu sõnades esines üks vastava liitega verb: *hingerdäss ~ hingerdass* sg 3p 'hangeldab', *hinge/rdä/ss rda*-kausatiivliide (*s*-ilise muutelõpuga verb), verb on halvustava tähendusega.

3.4.3.1.3. *Vta*-liited

-ta (-da) on eesti keele kõige sagedamini esinev verbiliide. Liitel on kaks fonoloogilist varianti: vokaalile ja helitule konsonandile liitub *-ta*, helilisele konsonandile liitub aga *-da* (Kasik 1996: 50). Tuletusaluseks võib olla nii adjektiiv kui substantiiv (Kasik 2013: 65). Tähenduselt on *-ta* mitmekesine. Lähtudes tuletusaluse tüve sõnaliigist võib *ta*-liiteliste verbide hulgas märgata kaht suurt tähendusrühma: deverbaalsed kausatiivid ja denominaalsed faktitiivid. (Kasik 1996: 50) *halõpalitat ~ halepalitat* 'lobised', *halõ/pali/ta/t ta*-kausatiivliide; *helotama* 'liigutama', *helo/ta/ma ta*-kausatiivliide; *hilbõtama ~ hilbetama* 'hilbendama', *hilbõ/ta/ma ta*-faktitiivliide; *iätämmä ~ iatamma* 'idanema', *iä/tä/mmä tä*-faktitiivliide; *joopata da-inf* 'kõhelda', *joopa/ta (a)ta*-kausatiivliide; *klaaditama* 'triikima', *klaadi/ta/ma ta*-kausatiivsufiks; *krepitämä ~ krepitama* 'kinni panema', *krepi/tä/mä ta*-kausatiivsufiks; *kungatama* 'kõigutama', *kunga/ta/ma (a)ta*-kausatiivliide; *kurstitama* 'linu korrastama', *kursti/ta/ma ta*-kausatiivliide; *kõõgatamma ~ kiigatamma* 'kiikuma', *kõõga/ta/mma (a)ta*-kausatiivliide; *nännätä ~ nännata da-inf* 'imetada', *nännä/tä (ä)ta*-kausatiivliide; *passata imper* 'pühitse', *passa/ta (a)ta*-kausatiivliide; *proovotamma* 'hingepalvet lugema, surnut kiriklikult matma', *proovo/ta/mma ta*-kausatiivliide; *pundutama* 'mässama', *pundu/ta/ma ta*-kausatiivliide; *sokit* sg 3p 'pigistas', *soki/t ta*-kausatiivliide; *tehritämmä ~ tehritamma (tehrut-)* 'tervitama', *tehri/tä/mmä ta*-kausatiivliide; *tilgõtass ~ tilgetass* sg 3p 'tilgendab', *tilgõ/ta/ss ta*-faktitiivliide (*s*-ilise muutelõpuga verb); *tradatama* 'ringi aelema', *trada/ta/ma ta*-kausatiivliide; *tukutama* 'tuksuma, kloppima (süda)', *tuk/u/ta/ma ta*-kausatiivliide; *täämitämä ~ täämitamma* '(salaja) välja uurima', *täämi/tä/mä ta*-kausatiivliide; *vingutama* 'viivitama', *ving/u/ta/ma ta*-faktitiivliide.

Kausatiiv- ja faktitiiviliidetes oli kõige tavalisem *ta*-liide. Märksa vähem oli *-rdA* ja *-nda* liidetega verbe. Liited lisandusid nii oma- kui laentüvedele.

3.4.3.2. Refleksiiviliited

Selles rühmas on välja toodud refleksiivliitelised verbid. Kahesilbilisi *u*-tuletisi saab jagada kolme rühma: deverbaalsed automatiiv- ja refleksiivverbid; frekventatiivverbi; denominaalsed translatiivverbid. Enamik denominaalseid *u*-verbe on tähenduse poolest translatiivsed verbid, mis väljendavad muutust subjekti seisundis. Juurtüvi tähistab just selle seisundimuutuse tulemust. (Kasik 1996: 73–74) Idasetu sõnades oli kaks *u*-liitelist refleksiivverbi: *vippuda* da-inf lehvida *vipp/u/da*; *vissuma* ‘rippuma’, *viss/u/ma*.

3.4.3.3. Translatiiviliited

-ne tuletab peamiselt seisundimuutust väljendavaid sihituid verbe ehk translatiive, just omadussõnadest. Seisundimuutus on tavaliselt järkjärguline. Osa nimi- või määrsõnadest lähtuvaid *ne*-tuletisi väljendab mingis seisundis olekut. Seisundimuutust väljendavates *ne*-tuletistes liitub *-ne* ainult kahesilbilistele nõrgaastmelistele, astmevahelduseta sõnades esmavärtelistele vokaaltüvedele. Omadussõnade puhul on tuletustüveks enamjaolt keskvärde tüvi, vajaduse korral see nõrgeneb. *-ne* on tähenduselt lähedane refleksiiviliitele *-u*, sest subjekti seisundi muutus on enesekohasuse liike ning paljud *u*-tuletised on alussõna tähendusest lähtuvalt samuti translatiivse sisuga. Kuid omadussõnadest tuletatud *ne*-tuletised väljendavad pikaldast muutumist, *u*-tuletised aga lihtsalt muutust. (EKK) Siia rühma kuulub üks idasetu sõna: *helesi* ‘tõusin üles’, *hele/si* (selle oletatav tüvi on *helene*-).

3.4.3.4. Kontinuaatiiviliited

-ise tuletab onomatopoeetilis-deskriptiivsetest tüvedest deskriptiivverbe (Kasik 2013: 92). *ise*-tuletised on produktiivne lahtine tuletustüüp, kuna *ise*-liidet ei kasutata muudes funktsioonides. Tuletusvõimalusi piiravad ainult nõuded alustüve struktuurile. *ise*-liiteliste verbide põhitähenduseks on kestav tegevus. Tuletised märgivad kestvaid looduslikke helisid või ka tahtlikult tekitatud hääli. (Kasik 1996: 46–48) Idasetu sõnades oli kolm vastava liitega verbi: *järisess* sg 3p ‘iriseb’, *jär/ise/ss*; *tsimises*

(*tsimitsass*) sg 3p ‘niriseb’, *tsim/ise/ss*; *valisõss* ~ *valisess* sg 3p ‘heliseb’, *val/isõ/ss*. Need verbid on *s*-ilise muutelõpuga ja väljendavad kestvaid helisid nii looduse kui ka tahtlikult tekitatuid.

3.4.3.5. Momentaanliited

Selles rühmas on välja toodud momentaansufiksiga verbid, mida esineb idasetus päris palju. -*ata-* (-*ahta-*), harvemini -*a* on liide, mis väljendab ühekordset tegevust väljendavaid verbe ehk momentaane. Tuletusaluseks on peamiselt onomatopoeetilised ja deskriptiivsed tüved või verbid ning harvemini muud verbid. Liide liitub kas ühesilbilisele konsonandiga lõppevale onomatopoeetilisele või deskriptiivsele tüvele või hoopis nõrgale verbitüvele. (EKK)

3.4.3.5.1. *a(h)ta-* ja *(a)ha-*liited

htA-liitele leidub vasteid enamikus läänemeresoome keeltes, lisaks veel saami, komi ja udmurdi keeles. Eesti keeles on vasteks -*ata-*, soome, karjala, vepsa, isuri ja vadja keeles -*AhtA-*. (Laanest 1975: 182; Hakulinen 1979: 258) *htA*-tuletiste puhul on enamasti tegu deverbaalse tuletamisega, denominaalseid tuletisi on aga vähe. Aluseks võivad olla nii astmevahelduseta kui ka astmevahelduslikud tüved. Kui aluseks olev tüvi on astmevahelduslik, siis on see tuletises kindlasti nõrgas astmes. *htA*-sufiksi kuju võib varieeruda: see võib esineda assimileerunud kujul -*hha-* (*t* on assimileerunud) kui ka redutseerunud kujul kas *tA*-na (kadunud on *h*) või *hA*-na (kadunud on *t*). (Juhkason 2011: 40–45) *haigatama* ‘raiskama’, *haig/ata/ma*; *inahtama* ‘iniseama’, *ina/hta/ma*; *hingähtä* ~ *hingahta* imper. ‘puhka’, *hing/ähtä*; *jahvahass* sg 3p ‘ehmub’, *jahva/ha/ss*; *jahvahtuma* ‘ehmuma, jahmatama’, *jahva/htu/ma*; *jamahass* sg 3p ‘paugatab’, *jama/ha/ss*; *kogohtuma* ‘kogunema’, *kogo/htu/ma*; *lunkatass* sg 3p ‘vonkab’, *lunka/ta/ss*; *nakahhama* ‘külge hakkama’, *naka/hha/ma* (*hta*-momentaanliide assimileerunud *hha*-liiteks); *nilpsahtu* sg 3p ‘libastus’, *nilpsa/htu*; *rutatass* sg 3p ‘ruttab’, *ruta/ta/ss*; *räähhäss* ~ *räähass* (räähti) sg 3p ‘ragiseb (ragises)’, *rää/hhä/ss* (*hta*-momentaanliide assimileerunud *hha*-liiteks); *tsaahta* da-inf ‘nokkida, nokitseda’, *tsaa/hta*; *tsibahass* sg 3p ‘sibab’, *tsiba/ha/ss*; *tsibahti* sg 3p ‘pritsis’, *tsiba/hti*; *tsimahtai* ‘ei tilgu, immitse’, *tsima/hta/i*; *tõigahass* ~ *teigahass* sg 3p ‘lonkab’, *tsõiga/ha/ss*;

võnkatass sg 3p ‘vangutab’, *võnka/ta/ss*. Enim on nende *htA*-verbide hulgas onomatopoeetilis-deskriptiivsetest tüvedest või verbidest tuletatud momentaane. Need tuletised viitavad looduslike helide või tahtlike hääliitsuste ühekordsusele, äkilisusele, hetkelisusele, samuti võib *htA*-verbiga väljendada ka tegevuse kergust, vähesust või kiiresti toimimist, mida on märgata ka neis idasetu sõnades.

3.4.3.5.2. *hUt*-liited

Idasetu sõnades oli *hUt*-verbe vähem kui *htA*-verbe. *hUt*-verbidel on palju ühiseid tüvesid *htA*-verbidega. Võru keele kõige arhailisemaks sufiks on momentaaniliide *-hut-* ~ *-hüt*. *hUt*-tuletiste puhul on enamjaolt tegu deverbaalse tuletamisega. (Juhkason 2011: 46). *haarahutma* ‘haarama’, *haara/hut/ma*; *imehhüt* ~ *imehhut* sg3p ‘nõidus’, *ime/hhüt*; *hirnahut* sg 3p ‘hirnatas’, *hirna/hut*; *jamahat* sg 2p ‘jahmatad’, *jama/hat*; *jürähüt* ~ *jürahunma* sg 3p ‘kiristas’, *jürä/hüt*; *kaehutma* ‘kaetama’, *kae/hut/ma*; *kallahutma* ‘kallutama’, *kalla/hut/ma*; *mükähüt* ~ *mükahut* sg 3p ‘mühatab’, *mükä/hüt*; *neelähüdät* ~ *neelahudat* sg 2p ‘neelata’, *neelä/hüd/ät*; *põngahut* sg 3p ‘kärgatas’, *põnga/hut*; *põrahut* sg 3p ‘põrutas’, *põra/hut*; *rüüsähüt* ~ *rüüсахut* sg 3p ‘köhatas’, *rüüsä/hüt*; *tülgähät* ~ *tülgahat* sg 2p ‘tunned tülgastust’, *tülgä/hät*; *tülgähüt* ~ *tülgahut* sg 2p ‘tülgastud’, *tülgä/hüt* (*ä*)*hüt*-momentaavsufiks. Nagu *htA*-verbide puhul, nii ka *hUt*-verbide puhul on kõige rohkem momentaane moodustatud onomatopoeetilis-deskriptiivsetest tüvedest või verbidest. Need verbid märgivad looduslike helide või tahtlike hääliitsuste hetkelisust, ühekordsust, äkilisust. Ühekordsuse markeerimise kõrval väljendavad *hUt*-verbid ka tegevuse kiirelt toimimist.

3.4.3.5.3. Muud momentaanliited

Esines veel teisi momentaansufikseid nagu *-ka*: *tsõikass* ~ *tseikass* sg 3p ‘lonkab’ *tsõi/ka/ss* ja *-a*: *undama* ‘lööma’, *und/a/ma*. *-a*- tuletab ühesilbilistest konsonandiga lõppevatest onomatopoeetilistest või deskriptiivsetest tüvedest ühekordset, aga mitte tingimata äkilist, tegevust väljendavaid verbe (EKK).

3.4.3.6. Frekventatiivliited

le-elementi sisaldavad liited *-le-*, *-dle-*, *-tle-* (*-tele-*), *-skle-* (*-skel-*) tuletavad frekventatiive, need liited märgivad üldiselt korrapäratult korduvat tegevust. Korduvusega kaasneb suhteliselt sageli vähehaavalisus. *-skle-* (*-skele-*) puhul on see põhitähenduseks. Tuletusaluseks on verb, määr- või käändsõna. (EKK)

3.4.3.6.1. *el(l)e*-liited

el(l)e-liitele leidub vasteid kõikides läänemeresoome keeltes. Soome, karjala ja isuri keeles on vasteks *-ele-*, vepsa ja eesti keeles *-(e)le-*, vadja keeles *-ELE-*, liivi keeles *-lõ-*. *l*-elementi sisaldavaid frekventatiivseid verbisufikseid leidub kogu soome-ugri keelealal. (Laanest 1975: 183; Hakulinen 1979: 261) Idasetu sõnades leidis järgmisi vastava liitega verbe: *jaotõlõma* ~ *jaotelema* 'jaotama, välja jagama', *jaot/õlõ/ma*; *kahitsõlõma* ~ *kahitselema* 'kahetsema', *kahi/tsõ/lõ/ma*; *rebästellet* ~ *rebastellet* sg 2p 'haarad', *rebäst/elle/t*; *segähheless* ~ *segahheless* sg 3p 'vaheldub', *segä/hhele/ss*; *hungõlõss* ~ *hungeless* sg 3p 'viibutab, lehvitab', *hung/õlõ/ss*; *vilkõlõss* ~ *vilkeless* sg 3p 'lippab', *vilk/õlõ/ss*. Vaadeldud frekventatiivide hulgas on kõige rohkem liikumist või liigutamist väljendavatest sõnadest tuletatud verbe – tuletised annavad edasi liikumise või liigutamise soorituse kordust.

3.4.3.6.2. *ske(l)le*-liited

-skel(l)e puhul on tegu liitsufiksiga (*-sk* + *-el(l)e*), millele leidub vasteid soome, karjala ja vepsa keeles (Laanest 1975: 186). See liide on tulnud eesti keelde laensõnade kaudu (Kasik 2013: 74). *-skle-* (*-skele-*) liitub esma- ning teisevärtelisele kahesilbilisele vokaaltüvele. *skle*-verbidel kasutatakse harvem ka *skele*-paralleeli. (EKK) *hiiskõlõt* ~ *hiiskelet* Sg2p 'sõneled', *hiisk/õlõt/t*; *kumaskõllõma* ~ *kumaskellema* 'komistama', *kuma/skõllõ/ma*; *nakaskõlõss* ~ *nakaskeless* sg 3p 'kokutab', *naka/skõlõ/ss*. Need idasetu sõnad on tuletatud verbidest ja viitavad alussõnaga tegevuse korduvale või jätkuvale iseloomule.

4. Kokkuvõte

Käesolev töö annab esmase ülevaate idasetu eripärasest sõnavarast. Uuritud keeleainestik, mis on kogutud „Väikesest murdesõnastikust“, sisaldab 290 sõna. Sõnade täpsema leviku määramiseks on kasutatud Eesti Keele Instituudis asuvat eesti murrete koondkartoteeki.

Töö sissejuhatus esitab lühikese ülevaate Setumaa ajaloost, setudest ja setu keelest. Samuti on täpsemalt välja toodud, mis piirkondade keeleainest töös on analüüsitud. Idasetu ala on töös määratletud laiemalt kui traditsiooniliselt. Fookuse all on 14 idasetu küla eripärane sõnavara, need külad on: Vilo, Lõkova, Herkova, Kosselka, Alaotsa, Keera, Kolossova, Pokalodova, Olohovka, Unkavitsa, Truba, Vasilde, Nudretsova ja Kolovina.

Sõnad on jagatud vastavalt sõnaliigile nelja rühma – substantiivid, adjektiivid, adverbid ja verbid. Igas sõnarühmas on määratud nii omatüved kui ka laentüved, samuti on analüüsitud kõikide sõnarühmade sõnu nende struktuuri põhiselt. Välja on toodud lihttüved, liittüved ja tuletised.

Kõige suurem on substantiivide sõnarühm, kus on 99 sõna, sealhulgas 47 omatüve ja 52 laentüve. Omatüvede hulgas esineb nii vanu läänemeresoome tüvesid kui ka võru-setu tüvesid, mida kirjakeeles ei tunta, nt *liuhk* ‘põllutükk’; *ülä* ~ *üla* ‘abielumees’ (soome vaste **ülkä*-). On ka ainult setule iseloomulikke tüvesid, nt *kräga* ‘kiusaja’. Substantiivide hulgas oli palju laene. Laentüvede lähtekeeleks on vene keel. Mari Musta põhjalikus monograafias (2000) on valdavalt nende sõnade laenulähted esitatud. Vene laensõnad on väga hästi kohanenud setu käänd- ja pöördtüüpidega, astmevahelduse ja tuletussüsteemiga, laenudele liituvad hästi omatuletised: *krõimlaminõ* ‘tigetsemine’ < *грымат*. Muinasvene laenuna on setus kodunenud isikut tähistav liide *-nik*. *-nik* on väga harilik tuletusliide isiku ja ka mitmesuguste konkreetsete objektide tähistamiseks. Näiteks olid sellised vastava liitega vene laenud: *karmanik* ‘tasku’ < *карман*; *kurnik* ‘munakook’ < *курник*. Substantiivide hulgas oli 3 lihttüve, 15 liitsõna ja 47 tuletatud sõna. Tuletistest domineerisid isikuliited (nt *edesnik* ‘karjaseabiline’ *edes/nik*) ja *hh-us*-liited (nt *imehhüss* ‘nõidus’ *imehh/üis*).

Analüüsitud sõnade hulgas olid adjektiivid kõige väiksem rühm, neid on 49. Sealhulgas oli 42 omatüve ja 7 laentüve. Omatüvede hulgas oli läänemeresoome tüvesid, nt *kiidsur* ‘kiitsakas’. Esineb muidugi ka võru-setu tüvesid, nt *kirolinõ* ‘mustiline’ ja omapäraseid setu tüvesid: *hirsine* ‘palkidest, palgine’. Laene oli adjektiivides tunduvalt vähem kui substantiivides. Ka neile laenudele olid iseloomulikud omatuletised, nt *kreestäja* ‘jonnakas’ *kreestä/ja* < *презумы*; *kolonõ* ‘paatunud’ *kolo/nõ*. Adjektiivide hulgas oli 1 lihttüvi, 4 liitsõna ja 40 tuletatud sõna. Kõige produktiivsem oli liide *-ne*, nt *kaldliganõ* ‘kallakune’, see on ka tänapäeva eesti keeles produktiivsem omadussõnaliide. Teistest rohkem esines ka *line*-liitelisi adjektiive, nt *kaldõlinõ* ‘kallakune’ (*kaldõ/linõ*).

Analüüsitud sõnadest 60 olid adverbid, nende hulgas oli 55 omatüve ja 5 laentüve. Omatüvede hulgas oli võru-setu tüvesid, nt *tordoh* ‘mossis’; *taitsabakõistõ* ‘viisakamalt’, ja setu vorme: *purtsõhe* ‘risuselt, puruselt’; *tiitäväst* ‘(minu) teades’. Ka adverbide hulgas on omatüvesid tunduvalt rohkem kui laentüvesid. Laenud on jällegi tulnud vene keelest ning on iseloomulik, et neile on lisandunud liide, nt *-ste* (*laabastõ* ‘lohakalt’, *laaba/stõ* < *слабый*), või viisiadverbidest ajalooline illatiivi lõpp *-he* (*poganahe* ‘ropult’, *pogana/he* < *поганый*). Tuletusliidetest oligi sagedasem *he*-liide, nt *lokitsõhe* ‘kohtlaselt’; *närdsõtohe* ‘näruselt’. Veel on idasetule iseloomulikud näiteks *misi*-liitega teoviisi väljendavad adverbid, nt *jookatamiisi* ‘kokutades, kogeldes’.

Analüüsitud sõnade hulgas oli verbe veidi vähem kui substantiive – 81, esines 70 omatüve ja 11 laentüve. Omatüvede hulgas oli läänemeresoome tüvesid, nt *hirnahut* sg 3p ‘hirnatas’. Esineb ka lõunaeesti tüvesid: *nakahhama* ‘külge hakkama’; võru-setu tüvesid, mis pole kirjakeeles tuntud, nt *kumaskõllõma* ‘komistama’; *rüüsähiüss* ~ *rüüisahuss* ‘kõhahoog’; ja setu tüvesid: *kurstitama* ‘linu korrastama’; *räähhäss* ~ *räähass* (räähti) sg 3p ‘ragiseb (ragises)’; *täämitämä* ‘(salaja) välja uurima’. Laenud olid jällegi pärit vene keelest, nt *klaaditama* ‘triikima’, *klaadi/ta/ma* < *гладить*; *koronitsma* ‘paastu rikkuma’ *koronits/ma* < *скороничать*; *krepitämä* ‘kinni panema’, *krepi/tä/mä* < *крепкуй*. Verbide hulgas oli 4 lihttüve, 1 liitsõna ja 74 tuletatud sõna. Tuletamisest on produktiivne liide *-Vta* (nt *helotama* ‘liigutama’ *helo/ta/ma ta*-kausatiivliide), mis on ühtlasi ka eesti keele kõige sagedasem verbiliide. Idasetule on iseloomulikud ka momentaansufiksud *-(h)ta*, nt *hingähtä* imper. ‘puhka’, *-(a)ha*, nt

tsibahass sg 3p ‘sibab’ ja *-hUt*, nt *kaehutma* ‘kaetama’. Need tuletised viitavad looduslike helide või tahtlike häälightsuste ühekordsusele, äkilisusele, hetkelisusele, samuti võib momentaanidega väljendada tegevuse kergust, vähesust või kiiresti toimimist.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärkideks oli välja selgitada, kas ja kui palju on mõjutanud idasetu sõnavara vene keel, kas idasetu sõnavara erineb teiste Setumaa piirkondade sõnavarast ja leida huvitavaid omatüvesid, mis on omapärased idasetule ning pole mujal tuntud. Võib väita, et idasetu sõnavara erineb päris palju teistest setu piirkondade sõnavarast, kuid märgatavalt esineb ka häälikulist variatsiooni. Väga palju on vene laene ja samuti on vene laene sobitatud oma häälikukujuga. Esineb ka huvitavaid omatüvesid, kuid uuritud sõnade hulgas ei olnud neid palju.

Kirjandus

EMS = Metsmägi, Iris, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar 2012. Eesti etümoloogiasõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Elektrooniline versioon: <http://www.eki.ee/books/ekk09/> (vaadatud: mai 2013)

EVS = Eesti-vene sõnaraamat [K-L] 2000. Koost. Tiiu Lagle, Maimu Liiv, toim. Anne Romet, Mare Tetsov, Mai Tiits. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Elektrooniline versioon: <http://www.eki.ee/dict/evs/> (Vaadatud: mai 2013)

Hakulinen, Lauri 1979. Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

Iacobini, Claudio 2000. Base and direction of derivation. – Morphologie: ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung, Halbbd. 1. = Morphology: an international Handbook on Inflection and Word-formation, Vol. 1. Ed. Geert Booij et al. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, Bd. 17.1. Berlin; New York: Walter de Gruyter, pp.

Juhkason, Grethe 2011. Võru momentaanid ja frekventatiivid. Tartu Ülikooli magistritöö.

Kasik, Reet 2013. Kompleksete sõnade struktuur. Tartu Ülikooli eesti keele osakonna preprintid 3. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kasik, Reet 1996. Eesti keele sõnatuletus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Käsi, Inge (koost.) 2011. Vanapärase Võru murde sõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Laanest, Arvo 1975. Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia.

Must, Mari 2000. Vene laensõnad eesti murretes. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Mägiste, Julius 1977. Setukaistekstejä. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Mägiste, Julius 2007. Seto sõnastik. Toim. Mariko Faster. Võru: Võru Instituut.

Pajusalu jt = Pajusalu, Karl, Tiit Hennoste, Ellen Niit, Peeter Päll, Jüri Viikberg 2009. Eesti murded ja kohanimed. 2., täiendatud trükk. Toim. Tiit Hennoste. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Reissar, Leo 1996. Setumaa läbi sajandite: Petserimaa. Tallinn: Kupar.

Saareste, Andrus 1932. Eesti keeleala murdelisest liigendusest. Eesti Keel 1–2

Toomsalu, Ülo 1995. Setu verbi grammatika ja sõnastikud. Tallinn.

Valk jt = Heiki Valk, Anti Selart, Anti Lillak 2009. Sissejuhatus – Setomaa 2 Koost. ja toim. Mare Aun, Heiki Valk, Anti Selart, Anti Lillak. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 5–7

Vananurm, Ilmar (koost.) 2005. Petserimaa külad. Võrumaa: Hilanamoro.

Vananurm, Ilmar (koost.) 2006. Petserimaa külad II. Võrumaa: Hilanamoro.

Vananurm, Ilmar (koost.) 2007. Petserimaa külad III. Võrumaa: Hilanamoro.

Vare, Silvi 1979. Lähtekohti eesti derivatsiooni käsitleks. Tallinn: Eesti Raamat

VES = Võro-eesti synaraamat 2002. Toim. Sulev Iva. Võro Instituudi toimõtisõq 12. Tartu–Võro. Elektrooniline versioon: <http://www.folklore.ee/Synaraamat/> (Vaadatud: mai 2013).

VMS = Väike murdesõnastik I, [A-L] 1982. Koostanud E. Juhkam jt. Toimetanud Valdek Pall. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Keele ja Kirjanduse Instituut. Elektrooniline versioon: <http://portaal.eki.ee/dict/vms> (Vaadatud: oktoober 2012).

VMS = Väike murdesõnastik II, [M-Ü] 1989. Koostanud A. Haak jt. Toimetanud Valdek Pall. Tallinn: Keele ja Kirjanduse Instituut. Elektrooniline versioon: <http://portaal.eki.ee/dict/vms> (Vaadatud: oktoober 2012).

The Eastern Setu vocabulary. Summary

The bachelor's thesis provides an initial study of Eastern Setu peculiar vocabulary. Language database has been collected from "Väike murdesõnastik" [Small Dictionary of Estonian Dialects], containing 290 words. These words were analyzed using the Estonian dialect database at the Estonian Language Institute. The objective of this thesis was to find out whether and how much is Eastern Setu vocabulary influenced by vocabulary of Russian language, is the vocabulary different from other Setumaa areas and finally to find out words that are unique to Eastern Setu.

Introduction of the study lays out a brief overview of the history of Setumaa area, Setu people and the Setu language. The Eastern Setu work area is defined more broadly than traditionally. The focus is on the language usage of 14 Eastern Setu villages. These villages are: Vilo, Lõkova, Herkova, Kosselka, Alaotsa, Keera, Kolossova, Pokalodova, Olohovka, Unkavitsa, Truba, Vasilde, Nudretsova, and Kolovina.

Words are divided into four groups according to the word classes – substantives, adjectives, adverbs, and verbs. Each word group is defined as inherited and borrowed words. All the words have also been analyzed according to their structural basis, separating simple stems, compounds, and derivatives.

The largest group is substantives with 99 words, including the 47 inherited and 52 borrowed words. Among the substantives, there were 3 simple stems, 15 compounds and 47 derivatives.

Among the analyzed words, the adjectives were the smallest group - only 49 words, including the 42 inherited and 7 borrowed words. Among the adjectives, there was one word of simple stem, 4 compounds, and 40 derivatives. There were 60 adverbs. Among them were 55 inherited and 5 loan words. Adverbs had 59 derivatives, mostly with inherited stems, but to some extent also with loan stems.

Verbs were slightly less common than substantives – there were 81 verbs, among them 70 inherited and 11 loan words. 4 verbs were of simple stems, one compound and 74 derivatives.

It can be argued that Eastern Setu vocabulary differs quite a lot from other regions of Setu. The first reason is specific phonetic developments. There are also a lot of Russian loan words, as well as borrowings from Russian that have been tailored to match phonetically. Some interesting native words occur as well, but among studied data, their number is not big.

Lisa

Idasetu sõnade loetelu tähenduste, näitelausete ja päritoluga

- haarahutma** haarama *hārahut'va är rahà* SeVilo
aasanõ kelm, riukaline *kriuk mīs' ja āsàņē väega, keę tegè hàlvu tükkä* SeLõk
ahnõhkaal ahnepäits, ihnuskael SeLõk
ahtakõistõ kitsukeselt SeLõk
haigatama raiskama *haigattas väega rahha* SeHerk
hainalosõtõbi närvihaigus SeHerk
halõdnik hale *haļļē òm haļēdnik' väega* SeHerk
halõpalingit lorijutt, lobajutt *māntsit ha(ļ)ļepalingit halepalittat* SeLõk
halõpalitat lobised SeLõk
aplamiistõ hõlpsasti SeLõk
armahe armsalt, lahkelt SeHerk
armustõ armsasti *ņi armustē tuļē manò keęē nārd* SeHerk
harokalla harkis SeVilo
astuk kõnnak *aštuk' olē ēi tū aštuk' miä sūr' azi* SeVilo
asutsõhe räpaselt *väega risutsēhe ja asutsēhe* (kasimatult, prahiselt) SeLõk
haukakääds kibuvits, orjavits SeVilo
edesnik karjaseabiline *mī olē edesnigā?* SeLõk
edi viljakoristamise *peimkkē ēr sjo edī vällä* SeLõk
heldelinõ helde *hēļđeline ja leļhkē* SeLõk
helendä da-inf üles tõusta SeLõk
helesi tõusin üles *ma heļēzi üļēs* SeLõk
helkāne helkjas *helkkāne šiniņe* SeLõk
hellāne hell SeLõk
hellätseppä hellalt, tasakesi, ettevaatlikult SeLõk
helotama liigutama *hel'õttasē t' terà sàlvi* SeKos
helovalla minekuvalmis *mī olē hel'ovaltā?* SeLõk
heonõ hiline (otsmik) SeLõk

herehehe eredalt *päiv paistuè hejehehe väega* SeLök

hernetsopanõ rõugearmiline *tütrik`hèrne tsoppene, hèrne tähine* J. M. 32 SeVilo

essük eksitus, eksing *voit_om esšük`* SeLök

hiibak kaltsakas *tā kui hībak`käu, itodu reiva?* SeHerk

hiidüskinõ pelglik, kergesti ehmuv *hīdüskiņe, mīs` kee kui hīdüskeļleš* SeLök

hiiskõlõt Sg2p sõneled *kavva _za hīskēteļ sīh* SeLök

hiitrahe kavalasti *hītrahe, ņi vigurihe* SeLök

hilbadsõ pl nārused SeLök

hilbakohe nāruselt *ūtš hiĭbak`ĭh, tēņe hiĭbak` taĭkäh, käu hiĭbakkohe* (nāruselt riides) SeLök

hibõnu rābaldunud SeLök

hibõnõ nārune *hiĭbene ĩņemine ļāt, reiva hiĭbeĭtas _sāläh* SeLök

hibõtama hilbendama SeLök

hibõtohe nāruselt SeLök

illakune hiline *mis _za no ņi iĭtaĭkuzest jāi?* SeLök

ilotohe inetult *itõtohe käu väega* SeHerk/Lök

imehhüss nõidus *ekva šjõtē om sānu_ga imeĭhüsè* SeLök

imehhüt sg3P nõidus *s`ilmägā imeĭhüt`ar? ĭimā* SeLök

inahtama inisema *leĭm inaĭhaš* SeLök

hingerdäss sg 3p hangeldab *ĭiņgerdäs ja haņgerdaš* SeLök

hingāhtā imper. puhka *sui`gahta_ga vai ĭiņgāĭtā* SeLök

inniskāne ennistine, äsjane *inĭniškāņe jūt jāi pōliĭkēĭtā?* SeLök

hirnahut sg 3p hirnatas *hirnaĭhut` ūĭte vōri jo?* SeLök

hirsine palkidest, palgine *hiŗziņe tarē* SeHerk

irvikellā irevil *ĭŗvikēĭlā? sāis pāle, kui vihāne om* SeLök

iārminõ idune *iārmiņe om vai`ja ar kakku küleš* SeLök

iätämmā idanema *kas pañni? iätämmā jo?* J.M 34 SeLök

iätüss eluiga *uma mañn_om iätĭūs* SeLök

jahvahass sg 3p ehmub SeHerk

jahvahtuma ehmuma, jahmatama SeVilo

jahvahuss ehmatuš *šüāme jaĭvahuš* SeHerk

jahvanõ jahune *koĩ' om jahvanę* SeHerk
jamahass sg 3p paugatab *lũ nĩgu uš jamahas* SeHerk
jamahat sg 2p jahmatad SeHerk
janksva pl 3p põruvad, kiiguvad *raita jeņks'va?* SeHerk
jaotõlõma jaotama, välja jagama *jaottęte - ütęte ni tęzęte* SeLõk/Herk
joobulidõga pl kom joodik *pulatna jõbul'idega sai j,ar jũma* (Pulatna küla) SeLõk
jookatamiisi kokutades, kogeldes *jõkkaitamiz'i keņętas* SeLõk
joopata da-inf kõhelda *mis tah jõppatta? – kui tũt, šis tũ!* SeHerk
jundõnõ tombuline *suł väega juņdenę lanę* SeHerk
jälgendäss sg 3p petab *ta jäl'gendäs* SeHerk
jämtüss jämedus *üts jāmõtüs* SeHerk
järin irin, järimine *joŋvai kuļetda tũd järinat' ja năriņät'* SeLõk
järisess sg 3 p iriseb *jätta no ta järizemineę jo mahha* SeLõk
jürähüt sg 3p kiristas *jürähüt' noit hãmbit, nigu hãmba paukvã?* SeHerk
kaehutma kaetama *ärk,kaehhut'* SeLõk
kahitsõlõma kahetsema SeHerk
kaldiganõ kallakune *kãdl'igã:ne mä'gi* SeHerk
kaldõlinõ kallakune *kãdęl'inę mägi* SeHerk
kallahutma kallutama *ruttu kaļahut'* SeLõk/Vilo
kallihi kallilt *tã möi väega kãll'ihĩ, veť' hüã rahã* SeHerk
kalõlik kalk *ma oę _eĩ lõüdnũ ütęegi eť,om kaęęlik* (kalgi südamega) SeLõk
kalõlinõ kõva, kalk *vãega sãva kaęęlitsę?* SeLõk
kanarv kanarbik SeVilo
kannahtlik kannatlik, pikameelne *tã,om kaņnahtl'ikk,ĩņemineę* SeHerk
kannalinõ kãndlik *kaņnalĩne mã* SeHerk
kannulinõ kãndlik *kaņnul'inę mã* SeHerk
karet tõld SeHerk
kargamisi karates *kãrgamiz'i jũšk, karãtęh* SeLõk
karmanik tasku SeHerk
katsiratsakõlla kaksiratsa SeHerk
kavvõliistõ kaugele SeLõk

kepets kepike *keppè dz'iga lüvväs* SeLök
kestpaigah keskel SeVilo
kiidsur kiitskas *koes sa lät sântše kīdzuriga : māne hoṣpēn'* SeLök
kinganõ künklik *kiṅgàṅe mā : kiṅgõ' ja lohõ'* SeLök
kirolinõ muustriline *sis kiroljī'seh hammet olõke_s* SeVilo
klaaditama triikima *klādeitās tu trik'raṽvagā'* SeHerk
klõiss mullakamakas SeAlaotsa
klõmpamisi longates *mi za no nī kļēmpamīz'i lāde* SeLök
kogahhamalda kogemata *kogahamalda ga panēde katš tikkū ütṅitšehe zēzar'ikku* SeHerk
kogohaja ihnur *vāega hoitja, krāmi kogohaja* SeVilo
kogohtuma kogunema *kui šjo pīm šiinnā kogohtu* SeHerk
koha suunas *nulķka kohà* SeLök
kolo kõvasti kuivanud maa, kus miski ei kasva SeAlaotsa
kolonõ paatunud SeAlaotsa
koomot tuba *kuus kōmattat* SeHerk/Keera
kopp koosolek *vaṭta' kopõl'* SeAlaotsa/Kos
koronitsma paastu rikkuma *ark korõnidzi no hinqā* SeLök
koss pats SeLök/Kos/Vilo
kostinõ kompveki *keik' õlli koš'tidze'* SeKolo
kreestāja jonnakas *vāega om krēs'taija latš* SeHerk
krepitämä kinni panema *krepiitās kiṅṅi'* SeVilo/Keera
kriimistõ tigidalt *vāega vihasahe kàeš ja krīmistē* SeLök
krõbama krõbisema *sēerd- nigū kreppā eṅṅe ku pałās hagò* SeHerk/Vilo
krõimlaminõ tigetsemine SeVilo
krõnka savipott SeHerk
krāga kiusaja *vāega kr'āgà inēmine, kiuzaja vāega* SeLök
krüütsk uksehaak *uš' om kriiütskäh* SeVilo
kukahtuma ümber minema *pāṅķ kuķkahtu* SeLök
kumanits ämmamäng *kumaṅiṭsa lūmä* SeHerk
kumaskõllõma komistama *hobēṅe kumàskēllēš* SeHerk

kumbuisi kombel *sañdì kumbuizi tul'gi* SeKeera
kungatama kõigutama SeVilo
kurnik munakook SeLõk
kurstitama linu korrastama SeAlaotsa
kuulussehe *jäi no kũtušsehe, et vèlga..* (läks sõduriks) SeVilo
kõotatt puravik *kèo-tat' ku kèdät lät vätgès* Se Lõk
kõõgatamma kiikuma *istu sinnä kègattamma* SeVilo
köödsäkuh küürus *sa olt no ködsäkuh* SeVilo
küksillä kükakil *küksillä tul'* SeLõk/Vilo
külesnik karjuse abiline (küljepoolsed valvajak) SeLõk
laaba lohakas *muni inemine om sänè tábà* SeLõk
laabastõ lohakalt *tábaste aštuš ja kàu* SeLõk
ladamõss lade, kiht SeAlaotsa
liuhast libamisi SeAlaotsa
liuhk põllutükk SeLõk
lokitsõhe kohtlaselt *tazatsèhe vai tokkitsèhe* SeVilo
lunkatass sg 3p vonkab *raita tseer' ga lunikkaatàs tēnē* SeHerk
lõgistõllõh lõgistades *tègistèttèh kave'* SeVilo
meron mingi kala SeKolossova
mestinä pl kuhjalalgad SeVilo
mihimidägi (-miäki) mitte midagi *tüšt sã _ai mihi midägi* SeLõk/Herk
moltva pl palved *küüš näid m(u)otvit', jumata sennò* SeHerk
mulkva pl3 p solgivad *tatsè mùl'kva?* SeVilo
murave(e)ska pott *muravè:ska ol' sänè korgè* SeLõk
mässätüse pl vigurid *mã_mèdu mäsättüse?* SeVilo
mükkähüt sg 3p mühatab *mükkähüt munè sənà* SeVilo
mükükene kokutaja *mükükükene, vèega mükkerdàs* SeVilo
mükütamine kokutamine SeVilo
mürkläne sõnakehv, tuim *muñi ku mürklane lät müdä* SeVilo
nakahhama külge hakkama *vahetèbi nakkahas* SeVilo
nakaskõlõss sg 3p kokutab SeLõk

neelähüdät sg 2p neelata *nēlähüdüät_àlla* SeHerk
netsotaminõ rahvatants SeLõk
niisamata niisamuti SeLõk
nilpsahtu sg 3p libastus *veid'kene jalg nilpsahtu* SePokolodova
nimehtesõrm nimetissõrm, sõrme nimetus SeLõk
noidildõ nii *noĩdĩdę üĩli* SeLõk
nulgatamiisi nurgeti *laud oĩ' luid nulgaĩtamĩzi* SeOlohovka
nõrgahuss nõrkus *süäme nērgahus̄ tulę* SeVilo
nährik vintske (nt puu) SeKos
nännälinõ imev (laps) *kas̄ naññaĩĩsi òm?* SeLõk
nännätä da-inf imetada SeLõk
närdsõtohe nãruselt *ta kãu väega nãrdzẽtohe* SeHerk
nãrikassi pl mingi loom SeLõk
hootka koosolek *aetti kokku hõĩkahę* SeVilo/Kos
paalutaminõ nõupidamine SeVilo
paalõ ajamine, nõupidamine *kaē ni aetti ni kēkke pãtę* SeVilo
paatak halvem siirup *pãttak̄ tu_om haĩvęb̄* SeUnkvitsa
paganatulõ pl sootulukesed SeLõk
paisõhaina pl teeled SeKos
palõnga pl lobajutt *njo om̄ma keĩk' şãntse palęngã?* SeLõk/Herk
panat ametnik *pañada? nũ? oĩli nãgijã?* SeLõk/Keera/Kos
pargõ parves *ẽlã paręę* J.M. 34 SeLõk
passata imper pühitse *sã paşsaĩta? hĩndã tĩst* J.M.32 SeVilo
perasnik karjuse abiline J.M. 34 SeLõk
perotka pl esirattad (vankril) SeKeera
pessahhunu nud-part tohletanud *kar(t)tohka om̄ma ar peşsahhunu* (nãrbunud, pehmeks lãinud) SeLõk
petseriline petserisse sõitnu *tulę _ei vĩl peĩserel'izi kodò* SeLõk
petsorka (petsolka) ahjukapp (auk ahju seinas) SeTruba
pidermäss rehapulk, -pii *riha piđermãş* SeLõk
pittukõnõ pikkune *orãzę pittukķęņe jo?* J.M 34 SeLõk

plaaska pudel *teřvà plàska vai hàò kubù vai* (jaani tulekuks) SeKos
plõkask krapp (mingi plekk krapp) SeLõk
poganahe ropult *pogànahe eļās* J.M.34 SeLõk/Vilo
pohadelnä vaestemaja J.M. 32 SeVilo/Lõk
polveridse pl setud *viñdlāne ütles: puļuvērets – pul usku* M.M. 49
 SeKeera/Unkavitsa
poolsa kasu *oļe _ei p(u)õļzat* J.M. 34 SeHerk
praaliss lomp *sānè sūr kui māne tīk' a kutsuītās prāl'is* J.M. 32 SeVilo
praasnitsit pl p pahandusi SeLõk
pravitska loba SeLõk
proomost nõidus *prōmostit pidāmā* SeLõk
proovotamma hingepalvet lugema, surnut kiriklikult matma SeVilo
protis lojakas *tumè proīsī tuļe māhha* J.M. 32 SeVilo
prätäk pahandus, häda *tuļe šānè práttäk kāla* M.M. 49 SeLõk
puhtuisillõ puhitusse, paistetud *puhtuiziļõ üļes ài kehà* SeVilo
pundutama mässama *uma? lātsi puñduītāmā* SeKeera
purtsõhe risuselt, puruselt *kuiš _sa nī purisēhe peīmeļ* J.M 32-39 SeVilo
põngahut sg 3p kärgatas SeVilo
põrahut sg 3p põrutas *peņgahuļ' püssāga?* J.M. 32 SeVilo
rahutsõhe rahulikult *oļ _no rahutsēhe* J.M. 34 SeLõk
ratsadnik ratsanik J.M. 34 SeLõk
rebästellet sg 2p haarad *mi _za rebästēļet* J.M. 34 SeLõk
reoskehe lohakalt *riñna vaļļatē kķāu rēoskehe* J.M. 34 SeLõk
ristetāmiise ristamisi *māhās rūvui kķūze? nīvīzi rištētāmīzi* M.M. 49 SeLõk
rjoo rõigas *riõn- mārja riķ* SeKos
rohenõ ruhi SeVilo
roisakohe ropult, ebapuhtalt SeLõk
roisatõh ropult SeLõk
roodsakalla röötsakil *hoļpēn oļ' rōdžakķaļta?* (kraavi kukkunud) J.M. 32 SeVilo
roossa metsatukk *sāl rōssa? pall' i* M.M. 49 SeKeera
roovna võrdselt SeHerk

rovnatuss sööjate arvu järgi külamaa jagamine *tu rovnatùs ol' tu sâdmîne* M.M.49
SeLök

rutatass sg 3p ruttab *okšè ruttatàs* J.M. 37 SeVilo

ruuptsiga pl rupsik *sâppa rüptsiga? tahtà vÿrt pitteh* J.M. 32 SeVilo

rõssõnõ röske *tâmbä väega reššene päiv* J.M. 34 SeLök

räähhäss (räähti) sg 3p ragiseb (ragises) *mešs rāhhās* J.M. 34 SeHerk

ründsähünü nud-part kortsunud J.M. 32 SeVilo

rüüsähüss köhahoo *tule _ga tu rüzähüs* J.M. 34 SeLök

rüüsähüt sg 3p köhatas *latš rüzähüt'* J.M. 34 SeHerk

saaveess (saavõsa) voodikardin J.M. 32 SeVilo

-sagamane –sugune *kē sagamašs pühästega?* (igasuguste) J.M. 34 SeLök

sagõhhuist p sage, sagedus *ke om magehhuist, tōl om sagehhuist kā?* J.M. 34 SeLök

samahtah (samahtõh) samas, siinsamas *šī(h) samahtan l'ähkoh ol' mešs* J.M. 34
SeLök

sednak kulu(hein) *šèdhagu hain* J.M. 32 SeVilo

segähheless sg 3p vaheldub *im väega segähheles* J.M. 34 SeLök

serp(i)kanõ kandiline *serpkane ol' šānè kañ diline* M.M. 49 SeLök

silmjält otsejoonelt *ekva šimjalt lat* J.M. 34 SeHerk

sipp seinapalgi kinnitus, mingisugune pulk SeHerk

sokit sg 3p pigistas *sokkit' timà är lakkä* J.M. 32 SeVilo

soosugumanõ seesugune SeVasilde

-sordulitsi pl p sordilisi *kolmè sořdulitsi kahtu om tušsa _ga* J.M. 32 SeVilo

sukuman(n) naiste pealisriie *sukmañ nil olek'ki _ei kqušt* SeKos

sündüsspäiv sünnipäev J.M. 34 SeHerk

taitsabakõistõ viisakamalt *otnù no timà taitsabakkeistē* J.M. 32 SeVilo

taitsappa viisakamalt SeVilo

talsipühine jõuluaegne *tälzipühine vaš'k* (jõuluajal sündinud vasikas) J.M. 34
SeHerk

tasõbahõ aeglasemalt *keņela tasebahē* J.M. 34 SeLök

tehiterveh täiesti terve *ol' tehiterveh* J.M. 32 SeVilo

tehitämmä (tehrut-) tervitama *hüä kàega lat tehruštäs* J.M. 34 SeLök

tigalasõhain galoopsis (taim) SeLõk
tiitäväst (minu) teades *my tittäväst tū piät ' nī oļema* SeKos
tilgõtass sg 3p tilgendab *latši tilğēttas̄ irò takkàh* J.M. 32 SeVilo
tingelkott tengelpung, rahakott J.M. 32 SeVilo
tordoh mossis *oht sa torðò, vihàtordò* J.M.34 SeLõk
tradatama ringi aelega *tradattamma – aetēmma* (poistega ringi) J.M. 32 SeVilo
trei tubli, priske M.M. 49 SeUnkavitsa
treelts till *haīna nīmi om trēļt̄s̄* J.M. 34 SeLõk
träänine määrdunud *trānī, dze kae?* J.M. 34 SeLõk
tsaakta da-inf nokkida, nokitseda M.M. 49 SeLõk
tsarta lobiseja J.M. 34 SeHerk
tsibahass sg 3p sibab *tuleva kožā? nīgu tsibahas̄ eñnē* J.M. 32 SeVilo
tsibahti sg 3p pritsis SeVilo
tsimahtai ei tilgu, immitse *imiz _ ei ināp̄ midāgi, ar tarahtu ei tsitgah _ ai*
tsimahtai, ka? J.M. 34 SeLõk
tsimisess (tsimitsass) sg 3p niriseb SeLõk
tsimma sg 3p niriseb SeLõk
tõigahass sg 3p lonkab *tseīgahas̄ vāega?* J.M. 32 SeVilo
tsõikass sg 3p lonkab *tseikkaš pāle* SeVilo
tsäusk sg 3p ampsab *keē tsäusk̄* (söob, närib) J.M. 34 SeLõk
tsäustidõ sg 2p *keē tsäustide* J.M. 34 SeLõk
tsäädsä lell SeKos
tukutama tuksuma, kloppima (süda) *süāme àl tukkuittas̄* SeVilo
turask nuga SeKolovina
tuulõpuro tuuleraju *vāega tuļ meņevor 'i tuļ puo* SeLõk
tähtlikanõ tähniline *vahanē hoṗpeñ, sāñē tähtlikkane* SeVilo
täpninõ topiline *vāega tapñinē om lang* J.M. 34 SeLõk
täämitämä (salaja) välja uurima *timä täämitēgi, et košt timä tuļ* J.M. 34 SeHerk
tülgähät sg 2p tunned tülgastust *är tülgähäh̄ sedà ütte sūkki* J.M. 32 SeVilo
tülgähüt sg 2p tülgastud *aṛ tülgähüt jo?* J.M. 32
tümm tõmmu SeVilo

tündsalik laisavõitu SeHerk

hudo hunt SeVilo

ullitohe hullusti *tsuskaš ull' ittohe* J.M. 32 SeVilo

undama lööma *sjs nākši na putēlvaga pāle undam̃ma, sis nās' māsla tuļemā* J.M. 34 SeLök

hungõlõss sg 3p viibutab, lehvitab *hāl' lāskené huṅgēļes hānnaga'* SeVasilde

valisõss sg 3p heliseb *kāu jāl' nigu mōiza kōik' valizeš kähē* SeNudretsova

veesta teadagi, kindlasti *viēstā ar kuotēš* J.M. 34 SeHerk

vesilde vett mööda *vezilḑe tuļ mašsin* J.M. 34 SeLök

vetev veojõuline, hästi vedav *aih om veļtev' hopḑen* J.M. 34 SeLök

vihalikku vihaselt J.M. 34 SeLök

vilkõlõss sg 3p lippab *kē vitkkēļes* J.M. 32 SeVilo

vingutama viivitama SeLök

vinku-vanku siksakiliselt *viṅķku-vaṅķku tētṭü' pū _sisse'* J.M.- 34 SeLök

vippuda da-inf lehvida J.M. 34 SeLök

virgastõhe ruttu *kau zā muī virgastē he ar'* SeKolovina

virgõmbahe virgemini *virḑembahe vai virgastē* SeLök

vissuma rippuma *paltto ja uhķē reiva paṅdazē višsuma* J.M. 34 SeHerk

vorkadsi pl naljahambad *mī otē' ka sāndsē vorkkadzi* J.M. 32 SeVilo

võnkatass sg 3p vangutab *pāga veṅķkaitas* J.M. 32 SeVilo

võssakoos liigaasta *vešsakkōš om üle koļme-nelā āš'taga* SeVilo

vāhnāb väiksem J.M. 34 SeLök

hähklise pl pulmalised J.M. 32 SeVilo

hähälise' pl pulmalised *paļlo hähālīzi* J.M. 32

ākitsellä äkki, järsku *keikķē ānd vēļgu siš kūš rahvā kāest ākķitsellä ār'* J.M. 32 SeVilo

hällskene linavästri *hällaskene hungeles hānnaga* SeVasilde

hālpünü nud-part halvatud SeVasilde

ülä abielumees SeKos

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Kaja Teder _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 21.11.1990 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Idasetu sõnavara _____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Karl Pajusalu _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, _____ 30.05.2013 _____ (*kuupäev*)